

PalauMacaya

Dossier

PALAU MACAYA, BARCELONA,
DEL 10 D'ABRIL DE 2019 AL 22 DE GENER DE 2020

**Sentit i Valor de
les Humanitats al
Segle XXI**

Fundació "la Caixa"

Crèdits

Palau Macaya
Fundació Bancària "la Caixa"
Pl. de Weyler, 3
07001 Palma

Director científic:

Joan M. del Pozo, filòsof, professor emèrit i síndic de la Universitat de Girona

Coordinació:

ACUP ASSOCIACIÓ CATALANA
D'UNIVERSITATS PÚBLIQUES

Redacció de textos:

Julià Guillamon

Edició lingüística:

SdC

Traducció al castellà:

SdC

Traducció a l'anglès:

Tracy Byrne

Disseny gràfic i maquetació:

NEORG

---

palaumacaya.org

Sumari

01 Editorial 4

---

02 Pròleg 5

---

03 Resum executiu 10

---

04 Projecte

Context (tendència)	13
Reptes	23
Propostes de futur	29

---

05 Infografia resum 32

---

06 Annexos

Programa d'activitats del cicle	34
Participants, seminaristes	38
Bibliografia	49

01. Editorial

El Palau Macaya i la col·lecció dossier

Trobar-se, escoltar, conversar, construir: és l'essència del Palau Macaya de "la Caixa".

Les nostres activitats conviden a participar persones expertes en diverses disciplines al voltant de temes d'actualitat, amb la voluntat de fer balanç, presentar experiències i fer propostes de cara al futur per millorar la vida de la gent.

Els participants en les trobades del Palau Macaya en treuen idees per al dia a dia, contactes que els permetran desenvolupar noves línies de treball i estímuls que reforcen la vocació pionera i la voluntat d'innovació.

Hi ha un flux constant entre l'experiència personal i la dimensió col·lectiva. I enmig d'aquest flux, el Palau Macaya fa el paper de mediador del coneixement: posa els instruments per afavorir diàlegs i intercanvis, que la gent es conegui, que les entitats col·laborin, que s'estableixi un marc per poder treballar en comú.

És amb aquesta voluntat que publiquem la col·lecció Dossier. Presenta de manera organitzada, senzilla i assequible, de bon llegir, les conclusions de trobades i tallers al voltant de diferents temes. Perquè més enllà del profit concret per al treball de cadascun de nosaltres i les nostres entitats, universitats, administracions i em-

preses, serveixi com a punt de referència global.

S'hi presenta un diagnòstic, s'hi desenvolupen diferents punts de vista i s'hi proposen actuacions específiques en diversos camps, amb la voluntat de generar un impacte en el nostre entorn i afavorir la transformació social.

Es tracta d'unes conclusions i d'un punt de partida. Cada dossier permet saber què pensen els que en saben, com treballen, què proposen. És un recordatori dels temes que es van tractar, de les prioritats que es van establir, de les actuacions que es va recomanar d'emprendre. Amb el temps, permetrà avaluar els passos que s'han fet i les millores que vindran.

Al mateix temps, és una guia per a altres professionals i entitats perquè s'afegeixin al moviment col·lectiu en favor del canvi i les millores que, en un moment de grans transformacions, la nostra societat necessita cada vegada més.

El Palau Macaya i "la Caixa" volen agrair la col·laboració de totes les persones i entitats que fan possible les seves activitats i, ara també, aquesta col·lecció Dossier.

Moltes gràcies a tothom.
Palau Macaya

02. Pròleg

Homo sum et nihil humani a me alienum puto
(Terenci)

Trobar el sentit i el valor de les humanitats al segle XXI passa per disposar d'un marc de referències que ens semblin mínimament fermes per interpretar-les i d'uns elements o atractius prou motivadors per incorporar-les a la nostra acció, a la nostra vida en aquesta època. Aquesta cerca ha estat l'objectiu de l'activitat duta a terme per l'Associació Catalana d'Universitats Públiques entre l'abril del 2019 i el gener del 2020 al Palau Macaya amb el suport de l'Obra Social "la Caixa", que culmina amb aquesta publicació. L'activitat va consistir, d'una banda, en deu seminaris, cadascun amb un ponent especialista reconegut, amb convocatòria restringida a persones expertes o relacionades per algun motiu amb les matèries proposades. De l'altra, en cinc conferències generals obertes al públic, amb ponents també rellevants. Al cos del text en trobareu els detalls.

Aquest prologuista voldria només, després d'haver dirigit l'activitat i d'agrair a totes les persones que hi van participar la seva dedicació en qualsevol de les funcions assignades o dels

temes encarregats, presentar unes consideracions per acompanyar la síntesi de les línies mestres aportades. La responsabilitat de qualsevol error o omisió en aquesta síntesi és només de qui signa aquestes ratlles; les referències que aniran sortint a uns i altres ponents no pretenen reproduir una cita literal seva sinó expressar només un suggeriment de consulta al resum de la intervenció respectiva i de les aportacions del seu grup -tot plegat recollit en les pàgines següents-, intervencions que se suposa que fonamenten, amplien o il·lustren el fragment en què apareix la referència; per això aniran precedides d'una modesta "v." (vegeu).

Abans d'intentar la síntesi, però, permetin-me emmarcar-la en una reflexió de fons que per a mi es va desprendre de tota l'activitat: per sotaoperdins d'unes intervencions i d'unes altres -ponències, preguntes, comentaris, propostes-, el to de tots els seminaris i conferències va ser radical i crític. No pas en cap sentit esvalotat, com algú massa espantadís podria interpretar, però sí prenent distància del conformisme i d'un cert elitisme mal dissimulat que les humanitats "tradicionals" havien conreat durant segles. De fet, la planificació dels temes i la tria

02. Pròleg

dels ponents del cicle van voler desbordar la tradició d'unes humanitats reduïdes al clos merament literari o de les anomenades "arts liberals clàssiques". Per això s'hi va parlar –a més de literatura, història, art, llengües clàssiques o filosofia– d'economia, de política, de ciència, de tecnologia telemàtica i d'intel·ligència artificial, perquè tot això avui és de gran interès humà i, per tant, les humanitats s'hi senten convocades i implicades (en nom d'aquell *homo sum*). Les humanitats al segle XXI només poden tenir sentit si la nostra *humanitas* –clarament evolucionada sobre si mateixa, vella i nova alhora– es reconeix i redefeix en la seva complexitat actual, induïda per canvis intensos cada vegada més accelerats, fills d'avenços científics, tecnològics, culturals i socials; els quals, al seu temps i en una mena de cercle virtuós, van ser fills dels vells *studia humanitatis* de la baixa edat mitjana i el Renaixement, que recollien el pòsit ample i profund de la cultura clàssica.

La radicalitat evoca, per la seva etimologia, les arrels, i la crítica, l'anàlisi ben ponderada i rigorosament raonada de tot. Les arrels ens estableixen i alimenten, la crítica ens qüestiona, ens remou i ens canvia. Les arrels venen del passat, la crítica ens projecta cap al futur. Doncs bé, el to radical i crític esmentat va expressar, al llarg de la nostra ocupació, un saludable equilibri entre la necessitat de reconeixement de les arrels i, tant o més, l'aspiració de canvi, fatigats d'un present que és, sens dubte, molt complex en sentit positiu però també molt contradictori i insatisfactori.

Segurament avui un humanista clàssic com Ciceró repetiria, davant de greus dèficits nostres com ara, entre d'altres, el maltractament de migrants i refugiats, la tecnologia invasiva, la comunicació manipuladora o el treball corrosiu, el seu conegut lament: *omnem sensum humanitatis amissimus* ("hem perdut tot el sentit d'humanitat"). És a dir, tornem a necessitar –potser com sempre, però de diferent manera– un retrobament amb la nostra condició humana, que impliqui, des d'un millor autoconeixement, una nova autoconstrucció. Vet aquí tot un programa d'arrels humanistes clàssiques –arrel socràtica per l'autoconeixement, arrel aristotèlica per l'autoconstrucció ètica i política– i alhora de gran ambició de futur, ni més ni menys que un futur simplement més respectuós amb la condició humana.

Tot el cicle, doncs, es va moure entre la defensa del valor i la riquesa de les arrels –radicalitat– i les propostes d'un millor futur seriosament argumentat –crítica. Amb relació a això, una de les idees marc del cicle va remarcar precisament el fet que l'educació –vector central de la nostra humanització– s'ha de mantenir en una saludable tensió entre la transmissió del pòsit o patrimoni cultural que ve del passat i l'estímul a la innovació o projecció de futur (v. Pedró).

Radicalitat, la mirada serena a les arrels

El cultiu del coneixement, per a les humanitats, ha estat la condició indispensable del nostre

sentit ètic i polític (v. Olalla i Moreso). Coneixement que rau, principalment, en l'autoconeixement, per al qual la lectura, pràctica humanista rellevant –també de ficció, de manera destacada–, n'ha estat instrument principal (v. Lienas). La gran creació grega de la tragèdia, sens dubte una gran ficció, però amb una forta càrrega de realitat, és un exemple òptim d'autoconeixement de la pròpia condició en tota la seva complexitat (v. Argullol). No sempre, però, cal remuntar-se a l'època clàssica grecoromana: hi ha arrels més properes o recents de realitats tan importants del nostre món contemporani com els dos grans sistemes econòmics, capitalisme i socialisme, que curiosament, sobretot per al capitalisme, van associats a conviccions ètiques, com volia Adam Smith quan invocava el respecte als sentiments morals i la confiança que això genera com a condició per al bon funcionament del mercat; i no cal recordar la coneguda dimensió ètica del marxisme (v. Costas). Igualment, en perspectiva eticopolítica, és destacable en la filosofia clàssica el rebuig a la tirania com a arrel republicana de la llibertat, en tant que lluita per la no-dominació d'uns homes sobre altres, defensa de la llibertat que ha convocat sempre al compromís polític de tot ciutadà amb la seva comunitat (v. Moreso). Si hem invocat l'educació com a vector d'humanització, és bo de reflexionar sobre el fet que ha tingut i tindrà un dubte permanent mirant dues figures antigues, una de grega i l'altra xinesa, que representen perfectament la cerca del coneixement pel camí de les preguntes –Sòcrates– o pel de les

respostes –Confuci– (v. Prats). En qualsevol cas, però, entre preguntes i respostes cal mantenir la confiança que les humanitats ens poden familiaritzar amb uns textos de profunda saviesa que ens permeten fer "genealogies" de la nostra cultura i, per tant, incrementar el coneixement de la nostra autoconstrucció històrica, la qual cosa té, entre altres efectes positius, el de desactivar tants tòpics, estereotips i simplificacions conceptuals com dominen moltes ments (v. Garrigasait i Santacana). Les arrels, per tant, són garantia de l'alliberament més difícil, que és l'alliberament dels nostres prejudicis íntims i inconscients que, per definició, ens bloquegen la capacitat de bon judici i, al capdavant, de la llibertat sempre buscada.

En resum, un marc de referències radicals: pòsit o patrimoni històric de coneixement, autoconeixement, lectura de ficció carregada de realitat, base moral necessària de tot sistema econòmic i polític, llibertat i rebuig a tota tirania, alliberament de prejudicis amb educació per preguntes tant o més que per respostes. Aquests referents constitueixen les principals claus per comprendre el sentit de les humanitats.

Crítica, la mirada lliure al futur

Des de les arrels de l'autoconeixement ens podem projectar amb algunes garanties cap al futur. Sobretot perquè en l'autoconeixement hi ha un component crític necessari, és a dir,

02. Pròleg

d'anàlisi argumentada, de ponderació afinada, de disconformitat amb el nostre jo convencional, d'autoexigència de millora. La crítica és la negació de la conformitat, de la ignorància, de la submissió mental i del dogmatisme -recordem la cèlebre invitació kantiana a despertar-nos del "somni dogmàtic". Doncs bé, les humanitats al segle XXI volen participar del necessari moviment crític per construir un futur digne de la condició humana. No és pròpia de la condició humana, sinó de la maquinal, l'automatització, que és una de les transformacions -moltes de gran utilitat- del nostre moment històric; doncs bé, des de les genealogies de la cultura i la superació d'estereotips aconseguirem desautomatitzar-nos (v. Garriga-sait), per no permetre mai que l'automatització de les màquines -per gran i eficaç que sigui- substitueixi la nostra capacitat i responsabilitat de decidir. I, per fer-ho, ens cal incorporar molts nous sabers (v. Olalla) que, per definició, en tant que sabers, no han de resultar hostils a la mentalitat humanista. Nous sabers, com per exemple els estudis interculturals (v. Santacana), que, recordem-ho, són una novetat de la nostra època. Les velles cultures tendien a un tancament ensuperbit en si mateixes: només cal recordar que la "refinada" cultura grega genera el mot *bàrbar* -amb les seves connotacions d'ignorància i brutalitat barrejades- com a burla dels que no parlaven com ells i els sonaven com la pobra i ridiculitzant onomatopeia *bar-bar*. Sabers de la -i per a la- sostenibilitat, per exemple, com a gran repte per al

futur immediat que ha de resultar de l'aliança entre humanitats, ciència i educació (v. Geli). Un altre nou saber és el que emergeix amb força entorn de la intel·ligència artificial, que ens convoca seriosament a la regulació ètica del seu incalculable poder, que, per evitar la seva dominació sobre nosaltres, mereix ser sotmès a criteris de responsabilitat i respecte als humans -individualment i col·lectivament- (v. Cortés). Perquè, com passa amb l'extraordinària capacitat d'influir en les nostres vides d'internet i de la nova economia, en el fons hi ha un qüestionament del vell contracte social (v. Roca i Costas) que podria limitar i fins i tot eliminar valors com ara la llibertat individual, el dret a la bellesa i la mateixa democràcia: les humanitats, des del seu vell espai europeu, poden equilibrar la defensa del criteri del mercat dels americans enfront del criteri de centralització autoritària dels xinesos en els usos telemàtics, *big data*, etc., amb la defensa dels drets humans com a criteri ètic fonamental (v. Roca). La mirada crítica o lliure cap al futur ens convoca insistentment a revisar l'educació: primer, tot donant-li un marc nou, menys antropocentrista i més biocentrista i cosmocentrista (v. Argullol); també des del reconeixement que l'antropocentrisme necessita autocorrecció després que cada dia ens fem més coneixedors dels propis límits, reconeixement que ha de ser una nova dimensió de les humanitats (v. Garcés), i lluitant encara contra el perill de la unidimensionalitat humana, que dècades enrere ja va ser denunciada per Marcuse i avui

02. Pròleg

troba nova formulació, però que continua un patró de fons idèntic (v. Ramoneda). Una educació humanista que, fugint del vell model dogmàtic, elitista i formalista, gosi practicar-se de forma experiencial, vivencial, única, que pot salvar les humanitats en el sistema educatiu (v. Prats), tot cercant la singularitat de cada infant o jove a través de la creativitat personal (v. Bosch), gràcies també a un terreny de joc on es practiqui el diàleg entre humanitats, ciència i art (v. Ramoneda).

En resum, elements per a una projecció futura de les humanitats: desautomatització per a superació cultural d'estereotips, nous sabers com els interculturals, aliança humanitats-ciència-educació a favor de la sostenibilitat, compromís ètic de la intel·ligència artificial, nou contracte social derivat dels canvis tecnològics i econòmics, nou marc educatiu més biocentrista i cosmocentrista amb humanitats experiencials i cerca de la singularitat personal a través de la creativitat, reconeixement dels límits humans i superació de la nova unidimensionalitat. Vet aquí que la mirada crítica cap al futur obre perspectives de valora-

ció de les humanitats al servei d'una humanitat lliure i polièdrica.

La vivència, crec que àmpliament compartida per ponents i participants en el cicle Sentit i Valor de les Humanitats al Segle XXI, es pot condensar en el goig d'haver sentit aquesta tensió creativa entre l'estabilitat i l'aliment que ens donen unes arrels potents i profundes de coneixement i la motivació i el dinamisme que es desprenen d'una mirada crítica des del present cap al futur, vinculada al reclam de la llibertat i els drets humans com a definidors bàsics de la dignitat humana; aquella dignitat que Kant associava al valor de cada vida humana en tant que sempre és una finalitat en si mateixa, que mai no pot ser instrumentalitzada. Dignitat que es defensa també a través de l'esforç de la intel·ligència humana que, alguns segles abans, un humanista del Renaixement, Nicolau de Cusa, associava amb el simple però radicalment estimable goig de viure: "*Desiderium autem nostrum intellectualiter vivere, hoc est, continue plus in vitam et gaudium intrare*" ("El nostre desig intel·lectual és viure intel·lectualment, és a dir, penetrar cada dia més en el goig de viure").

Joan Manuel del Pozo

03. Resum executiu

Homo sum, humani nihil a me alienum puto ('Soc un home, res humà no m'és aliè'). Aquest proverbi llatí, escrit l'any 165 aC pel dramaturg Terenci a la seva comèdia *Heauton timorumenos*, va ser el fil conductor del cicle de reflexió Sentit i Valor de les Humanitats al Segle XXI, que, dut a terme sota la coordinació de l'Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP) i la direcció científica del filòsof, professor emèrit i síndic de la Universitat de Girona (UdG) Joan Manuel del Pozo, va acollir el Palau Macaya de la Fundació "la Caixa" entre els mesos d'abril del 2019 i de gener del 2020.

D'un temps ençà, hi ha qui assegura que les humanitats estan en crisi i posa en dubte la seva vigència i utilitat en el context actual. Des d'una visió radicalment oposada, aquest cicle va ser concebut partint de la premissa que l'humanisme és l'esforç de la humanitat per comprendre's a si mateixa i que, en conseqüència, res del que és humà no ens ha de ser indiferent o desconegut. Dit d'una altra manera, si humanistes clàssics com ara Plató, Ciceró o Montaigne visquessin avui dia, no tan sols s'interessarien per qüestions tradicionalment i indiscutiblement vinculades a les humanitats com són la història, la literatura, la filologia grecollatina, la filosofia, l'art i la cultura o l'educació. També sentirien curiositat pels coneixements contemporanis, propis de la nostra societat, com podrien ser la sostenibilitat, la ciència positiva

o experimental, la intel·ligència artificial, els continguts mediàtics i els processos d'internet, l'economia o la política, entre d'altres. Lluny de considerar-les un vell saber empolsinat, el cicle va pretendre, sessió rere sessió, inflamar des de les humanitats tots aquells camps diversos que connecten directament amb la vida de les persones.

Juntament amb aquest desig de fugir d'una aproximació autoreferencial, va ser una constant, al llarg del cicle, la reivindicació de la necessària unitat del coneixement humà, posada en dubte des del final del segle XIX però, sobretot, arran de la celebració a la Universitat de Cambridge, el 7 de maig de 1956, de la influent conferència "The Two Cultures", de Charles Percy Snow. I és que aquest científic i novel·lista anglès afirmava que la vida intel·lectual del conjunt de la societat occidental s'havia dividit en dues cultures, dites científicopositiva i humanística, i que la manca d'interdisciplinarietat suposava l'obstacle principal per resoldre els problemes del món, com també un important factor del declivi de la qualitat de l'educació.

Lligats a la idea que les humanitats són més que un conjunt de disciplines acadèmiques, fins i tot una actitud i una forma de viure, altres aspectes clau que van servir com a font d'inspiració del cicle van ser el valor de la formació (recollit a l'obra *Noctes Atticae* de l'escriptor clàssic llatí Aulus Gèl·li), l'esperit de llibertat (in-

03. Resum executiu

clòs en el discurs *Oratio de hominis dignitate* de l'humanista i pensador renaixentista Giovanni Pico della Mirandola), la invitació a la vida (continguda en el llibre *De Docta Ignorantia* del cardenal i filòsof també renaixentista Nicolau de Cusa) i, finalment, tot allò que es conclou del diàleg *Barbarie de l'Ignorance* mantingut entre l'escriptor George Steiner i el periodista Antoine Spire (és a dir, la importància de posar en valor la poesia, el llenguatge i la ment humana sense oblidar que el propòsit últim és la felicitat).

Els objectius del cicle van ser els següents:

1. Estimular la comunicació i el diàleg entre agents heterogenis qualificats -des de filòlegs clàssics fins a tecnòlegs d'avantguarda- i públic interessat sobre el sentit, el valor i les aplicacions de les humanitats a la nostra època.
2. Analitzar la complexitat i l'evolució previsible de les societats actuals globalitzades, culturalment líquides i altament tecnificades per contextualitzar degudament la diagnosi i el pronòstic de les seves necessitats formatives i socials.
3. Generar debat destinat a trobar propostes de formació humanística adaptades a les possibilitats i necessitats educatives, culturals i sociopolítiques del nostre temps, com també models de coneixement i gaudi pràctic dels valors humanístics al llarg de la vida.

L'estructura del cicle es va dividir en tres grans fases. Una primera fase, anomenada *Identificació i anàlisi de conceptes i tendències*, que volia retornar als pilars del saber humanístic -la

història, la literatura, la filosofia i la filologia grecollatina- a fi de contextualitzar-los, conceptualitzar-los i reflexionar sobre el paper que han tingut al llarg de la història pel que fa a l'evolució de les societats i del coneixement. Seguidament, una segona fase, dedicada a la *Identificació i anàlisi de reptes del present*, que aspirava a determinar els desafiaments principals de l'actualitat amb relació a l'impacte en la nostra quotidianitat del canvi climàtic, l'avenç de la ciència i el progrés tecnològic i, alhora, donar-los resposta des d'un enfocament humanístic. En darrer terme, una tercera fase, titulada *Identificació, anàlisi i presentació de propostes de futur*, buscava posar en relleu el potencial de les humanitats per fer front als reptes del demà en aspectes que, de fet, tenen un origen humanístic, com per exemple els relacionats amb els mitjans de comunicació, la cultura, l'educació, l'economia i la política.

En línia amb els principis d'actuació propis de la metodologia marc que aplica el Palau Macaya en els seus projectes i activitats de reflexió (1, valors humanistes i democràtics; 2, enfocament holístic i treball en xarxa; 3, horitzó global; 4, visió prospectiva en el plantejament de models innovadors; 5, metodologies participatives, i 6, enfocament a resultats), dues vies paral·leles van conformar el cicle. D'una banda, cinc conferències de divulgació, obertes al públic: dues d'inauguració i cloenda i tres de síntesi per donar a conèixer les idees més rellevants tractades en cadascuna de les fases. De l'altra, deu seminaris o grups de treball especialitzats, duts a terme a porta tancada, en

els quals, a continuació d'una ponència inicial, un nombre reduït de persones de diferents disciplines i professions, convidades per raó del seu coneixement i expertesa en un àmbit concret connectat amb les humanitats, van dialogar i intercanviar idees amb la finalitat d'aportar reflexions i propostes d'interès o, simplement, d'obrir nous interrogants. Si bé no tenien un caràcter operatiu immediat, les propostes formulades constitueixen vectors d'actuació que anhelaven ser d'utilitat per als responsables polítics en la presa de decisions gràcies a la seva mirada calidoscòpica. La majoria apunten directament a la millora del sistema educatiu.

Aquesta publicació comprèn els resums de les exposicions dels ponents de les conferències i els seminaris, les reflexions i les propostes fetes pels participants durant les estones de debat, una infografia que resumeix les conclusions extretes principals, les referències bibliogràfiques emprades o recomanades i el llistat de noms de totes les persones que, d'una manera o una altra, han fet possible el cicle.

Per acabar, cal esmentar que el cicle Sentit i Valor de les Humanitats al Segle XXI es va proposar com una continuïtat al treball ja iniciat per la Global University Network for Innovation (GUNI) –xarxa mundial d'universitats creada l'any 1999, la presidència i el secretariat de la qual ostenta l'ACUP– amb la celebració, els dies 19 i 20 de novembre de 2018 a CosmoCaixa, de la conferència internacional sobre humanitats i educació superior *Generating Synergies between Science, Technology and Humanities*, i la presentació, el dia 10 de desembre de 2019 a CaixaForum, de la 7a edició de l'informe mundial que duu el mateix nom. En aquest sentit, el cicle va permetre fer aterrar a Catalunya la discussió, començada a escala internacional, entorn del rol que les humanitats tenen en l'educació superior en els nostres dies i sobre la seva capacitat d'acció i transformació per assolir una societat més justa, culta, crítica i democràtica, com també per mantenir i millorar els valors que donen sentit a la nostra existència individual i col·lectiva.

Context

“Soc un home, res humà m'és aliè” (*Homo sum, humani nihil a me alienum puto*) és un proverbi llatí, escrit l'any 165 aC, pel dramaturg Terenci en la seva comèdia *Heauton timorumenos*. Va ser el lema amb el qual l'Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP), amb el suport de la Fundació “la Caixa”, va desenvolupar un cicle amb l'objectiu de trobar el sentit i el valor de les humanitats al segle XXI.

En un moment en què es parla de la crisi de les humanitats i se'n posa en dubte la vigència i la utilitat en el context del món actual, el cicle es va proposar estimular la comunicació i el diàleg entre agents heterogenis qualificats –des de filòlegs clàssics fins a tecnòlegs d'avantguarda– i el públic interessat.

Es va analitzar la complexitat i l'evolució previsible de les societats actuals globalitzades, culturalment líquides i altament tecnificades, i es va contextualitzar la diagnosi i el pronòstic de les seves necessitats formatives i socials. També es va promoure un debat, amb l'objectiu de trobar propostes de formació humanística adaptades a les possibilitats i les necessitats educatives, culturals i sociopolítiques del nostre temps, i models de coneixement i gaudi pràctic dels valors humanístics al llarg de la vida.

Si Plató, Ciceró o Montaigne visquessin avui dia, no tan sols s'interessarien per qüestions

tradicionalment i indiscutiblement vinculades a les humanitats com ara la història, la literatura, la filologia grecolatina, la filosofia, l'art i la cultura o l'educació. També sentirien curiositat pels coneixements contemporanis propis de la nostra societat: la sostenibilitat, la ciència positiva o experimental, la intel·ligència artificial, els continguts mediàtics i els processos d'internet, l'economia o la política. Lluny de considerar-les un vell saber empolsinat, el cicle va il·luminar des de les humanitats tots aquells camps diversos que connecten directament amb la vida de les persones.

Es va fugir de la temptació autoreferencial i es va reivindicar la unitat necessària del coneixement humà, més enllà del mite de les dues cultures que va formular el científic i novel·lista Charles Percy Snow en una conferència a Cambridge el 7 de maig de 1956. Segons Snow, la manca d'interdisciplinarietat i el declivi de la qualitat de l'educació representen greus obstacles per resoldre els problemes del món.

En el cicle es va defensar la idea que les humanitats són més que un conjunt de disciplines acadèmiques: representen una actitud i una forma de viure. Altres conceptes que va inspirar el cicle van ser el valor de la formació, l'esperit de llibertat, la invitació a la vida i el diàleg per posar en valor la poesia, el llenguatge i la ment humana.

04. Projecte

En paraules del director científic del cicle, el filòsof, professor emèrit i síndic de la Universitat de Girona (UdG) Joan Manuel del Pozo, el cicle es basa en la radicalitat (la mirada serena a les arrels) i la crítica (la mirada lliure al futur).

El cicle Sentit i Valor de les Humanitats al Segle XXI va prendre el relleu del treball iniciat per la Global University Network for Innovation (GUNI) -xarxa mundial d'universitats creada l'any 1999, de la qual l'ACUP ostenta la presidència i el secretariat-, que el 19 i 20 de novembre de 2018 va celebrar a CosmoCaixa Barcelona la conferència internacional sobre

humanitats i educació superior *Generating Synergies between Science, Technology and Humanities*. I de la presentació, el dia 10 de desembre de 2019 a CaixaForum, de la 7a edició del seu informe mundial. La idea va ser desenvolupar a Catalunya la discussió, que s'ha plantejat en els darrers anys a escala internacional, sobre el rol de les humanitats en l'educació superior i sobre la seva capacitat d'acció i transformació per assolir una societat més justa, culta, crítica i democràtica, per mantenir i millorar els valors que donen sentit a la nostra existència individual i col·lectiva.

Conferència inaugural. "Sentit i valor de les humanitats al llarg de la història"

Pedro Olalla, escriptor, traductor i hel·lenista, va afirmar que els sabers que conformen les humanitats i l'humanisme són uns sabers imprecisos que han evolucionat al llarg de la història, i segueixen fent-ho, fruit d'una actitud agosarada i generosa.

L'actitud humanista es basa en una profunda preocupació per l'home en el món, una estranya confiança en la seva capacitat per escollir lliurement el que és bo, un esforç rebel per defensar la dignitat de cada ésser humà i una força interior que ens empeny a ser millors.

A diferència de l'humanisme renaixentista, les humanitats d'avui no tan sols inclouen els sabers antics, sinó que també abracen ciències noves, deutores d'aquells esforços, que ja no es defineixen per oposició ni a la teologia ni a la na-

turalesa. Tenen per objecte les múltiples facetes de la complexitat de l'ésser humà i constitueixen instruments cada vegada més valuosos per al coneixement, per a l'acció social i política i per al cultiu del pensament, la sensibilitat i l'empatia.

De l'actitud humanista emana l'exercici d'ètica que ens faculta per a la llibertat i sense la qual no serien possibles ni la justícia, ni la política, ni la democràcia, ni la solidaritat.

L'educació humanista, orientada al desenvolupament integral de la persona i a la potenciació de les seves qualitats reflexives, discursives i crítiques, és concebuda com una forma de dissidència en contra dels interessos dominants i en rep sovint les retallades.

En un futur marcat per profundes transformacions i la incertesa amb relació a múltiples as-

04. Projecte

pectes de la vida (els aliments, l'aigua, l'energia, la feina..., però també la llibertat, el temps, la veritat, el sentit), i per l'alarmant creixent concentració del poder i la riquesa i la insuficiència de mecanismes per compartir-los i redistribuir-los, les humanitats han de servir per mantenir amb vida la consciència humana i combatre la silenciosa indiferència de l'home cap a l'home.

El repte de l'actitud humanista és identificar en el conjunt dels éssers humans un denominador comú irrenunciable, delimitar-lo amb una línia vermella anomenada dignitat, fer-lo respectar i anar ampliant-lo a força de conquestes enfront de l'egoisme i la barbàrie.

01 PRIMER BLOC TEMÀTIC. ANÀLISI DE CONCEPTES I TENDÈNCIES

La primera fase del cicle tenia com a objectiu acostar-nos als pilars del saber humanístic (literatura, història, filosofia i cultura grecollatina), conceptualitzar-los, reflexionar sobre el sentit

que han tingut al llarg de la història i el paper que han dut a terme en l'evolució de les societats i del coneixement.

Seminari 1. L'ensenyament futur del passat històric

L'arqueòleg i museògraf Joan Santacana va assenyalar que el futur és un temps perillós perquè, per avançar en el coneixement, cal anar més enllà del que és científicament demostrable. Va remarcar la manca d'iniciatives innovadores en l'ensenyament de la història, com les que van sorgir als anys setanta, vuitanta i noranta. La història es repensa des del present i depèn del present saber què s'ensenyarà en el futur immediat. L'ensenyament de la història no és mai neutral: està condicionat per les forces dominants en cada lloc i en cada moment.

A partir d'aquesta reflexió, va apuntar que hi ha eines més importants que l'escola en el procés de construcció dels mites del passat i en el control del sistema ideològic. Els telèfons

intel·ligents han substituït el llibre. Els nens i els adolescents han desenvolupat una nova intel·ligència més ràpida, emocional i visual, i menys estructurada i abstracta, en què la facultat de la memòria perd importància. El principi matemàtic de la comunicació i el pensament complex, segons el qual com més facilitats de comunicació menys coneixement hi ha, és plenament vigent. La història exerceix un gran poder sobre el present, però tendeix a esdevenir un lleure innocent (entretenir no és dolent però no és educador). El passat es desconstrueix i es redueix a un mite emocional.

En la perspectiva del 2030, cal preveure un seguit de canvis. La història es transmetrà a través d'un ensenyament en xarxa. El professor

04. Projecte

canviarà de rol i ja no serà l'informant principal del passat. L'ensenyament afectarà la mentalitat de l'alumnat. La història com a relat factual perdrà pes enfront del contingut analític. L'ensenyament de la història haurà de partir dels problemes del present i remuntar al passat.

Seminari 2. **El valor formatiu de la literatura al segle XXI**

L'escriptora Gemma Lienas va parlar de la importància de llegir ficció per a la formació de les persones. El punt de partida va ser l'experiència personal: la descoberta de la lectura com una forma de llibertat en el context de la societat franquista. També va parlar de les possibilitats que obren els llibres: permeten aprofundir en l'autoconeixement, ampliar la cultura i el coneixement en diferents camps del saber, i crear un criteri propi per combatre el pensament màgic i la manipulació ideològica que exerceixen diferents grups de pressió.

Des del punt de vista de les neurociències, va afirmar que la lectura ha contribuït al desenvolupament del cervell humà i ha afavorit el desenvolupament de l'empatia, gràcies a les *neurones mirall*, que permeten als lectors viure diferents experiències i emocions. També permet ampliar el coneixement social i incorporar

També augmentarà la presència de temàtiques avui invisibles, com els feminismes o la relació centre-perifèria i els estudis interculturals que indaguen en les interaccions entre grups, cultures i realitats diversos, des d'una perspectiva interdisciplinària.

patrons de conducta amb un efecte pràctic i positiu en la vida. La lectura activa diferents àrees del cervell i contribueix a prevenir l'envelliment.

Per llegir cal curiositat, atenció i memòria. Al mateix temps, la lectura afavoreix els processos mentals que es veuen afectats per l'impacte negatiu sobre el cervell de les noves tecnologies.

La literatura infantil i juvenil hi pot tenir un paper molt important. La lectura de llibres, però, s'ha devaluat d'ençà que les escoles, que han estat tradicionalment prescriptores de lectures, han deixat de fer comprar llibres a l'alumnat. Les famílies prefereixen comprar qualsevol objecte de consum abans que llibres, de manera que cada vegada és més difícil que els joves puguin començar una biblioteca i esdevenir bons lectors. Per acabar, va provocar una mica el públic amb l'afirmació que el nostre país ha esdevingut *Fahrenheit 451*, amb cases sense llibres i sense lectors.

04. Projecte

Seminari 3. **El valor de la cultura grecollatina en el context de la postmodernitat**

L'escriptor i hel·lenista Raül Garrigasait va reflexionar sobre el paper de les humanitats grecollatines al llarg de la història i en l'actualitat. Al segle XVIII, Winckelmann va presentar la cultura grega com una realització ideal de la humanitat i com un model d'imitació. Al segle XIX James Frazer, Friedrich Nietzsche i Sigmund Freud van imposar la visió primitivista que vincula la cultura grega als aspectes reprimits i tenebrosos de la vida. També al segle XIX, la visió historicista entenia la cultura grega en funció dels seus paràmetres històrics i en el context de les cultures del Pròxim Orient i del Mediterrani. Aquestes tres visions han perdurat fins avui en el turisme, la psicoanàlisi, els museus o la divulgació.

Les cultures grega i romana ens permeten comprendre els llenguatges polítics moderns (liberalisme, republicanisme, anticolonialisme, feixisme, etc.) i replantejar i erosionar els tòpics, els clixés i les simplificacions del nostre temps.

Conferència pública. **"Implicacions originàries del nostre saber: humanitats, filosofia i ciència"**

El filòsof Rafael Argullol va assenyalar que les humanitats s'han caracteritzat al llarg de la història per la seva voluntat d'assolir un saber humà unificat, totalitzador. Aquest saber teòric ha d'implicar una pràctica i ser útil per viure. L'humanisme, avui, hauria d'incorporar, a més, una dimensió biocentrista i cosmocentrista, en lloc

L'eix temporal, central en la cultura moderna, es contraposa a l'eix geogràfic, primordial en les cultures gregues i romanes.

La via d'accés a tot aquest coneixement és la lectura de textos grecs i llatins. Apropar-s'hi constitueix una pedagogia de la desautomatització (un procés lent i tranquil dins de les jerarquies modernes de la immediatesa) i de la consciència lingüística (un plantejament constant del sentit dels conceptes i dels mots en l'actualitat i en el passat). És un procés absolutament contraposat al funcionament de les xarxes socials (una interacció basada en la recerca d'estímuls que privilegien les reaccions emocionals ràpides, fet que atorga una presència a sentiments que abans no ocupaven l'esfera pública i que privilegia la immediatesa). En aquest sentit, les humanitats grecollatines poden introduir una funció correctiva, un element contemplatiu en favor de la humanitat.

d'un antropocentrisme egoista i depredador.

Un dels signes d'identitat més inquietants de la nostra època és la pèrdua del valor de les paraules i la manca d'una veritat interna que en responsabilitzi la persona que les pronuncia. No és cert que la cultura de la paraula estigui deteriorada a causa de la de la imatge. Les persones

04. Projecte

disposades a servir l'humanisme s'haurien de sentir interpel·lades a recuperar el valor i la salut dels llenguatges i, concretament, a reivindicar la paraula. És important no confondre la profunditat amb l'opacitat. Normalment, els científics intenten ser més clars que els humanistes, que estan cridats a fer-se entendre i connectar allò que proposen amb la vida que creuen que han de portar.

Els llenguatges artístics s'han vist afectats per un doble fenomen que actualment hauríem de superar: d'una banda, les grans avantguardes històriques van produir grans ruptures lingüístiques en tots els camps que, si bé en el seu moment van ser molt fecundes, es van mantenir

congelades al llarg de decennis i sotmeses al dictamen d'acadèmics i crítics, de manera que a la segona meitat del segle xx es va arribar a una espècie d'art manierista caracteritzat per la desconexió amb la humanitat de l'època.

D'una altra banda, el fet que les grans utopies il·lustrades i romàntiques a la primera meitat del segle xx es transformessin en malsons com el nazisme, la bomba atòmica llançada sobre Hiroshima o la guerra freda va donar lloc a un panorama intel·lectualment desolador. Els artistes dels últims quatre decennis s'atreveixen molt poc a fer propostes arriscades per por de ser acusats d'utopistes i que la utopia desemboqui novament en el desastre.

02 SEGON BLOC TEMÀTIC. ANÀLISI DE REPTES DEL PRESENT

El segon bloc es va pensar per formular propostes i estratègies des de l'àmbit laboral, a partir del consens entre els diferents actors, per incrementar

la presència i la participació de les dones en el món tecnològic per mitjà de solucions duradores en el temps i accés a càrrecs de responsabilitat.

Seminari 1. Una educació humanista i científica al servei de la sostenibilitat ambiental

La biòloga Anna Maria Geli va parlar de la problemàtica ambiental provocada per la desforestació, la generació de residus i la contaminació del mar, que es va fer molt visible al final dels anys seixanta i començament dels setanta del segle xx. En aquell moment, diferents entitats i institucions van iniciar una lluita per la conservació del planeta fins a arribar als 17 Objectius

de Desenvolupament Sostenible que les Nacions Unides van adoptar el setembre del 2015. Els ODS posen de manifest la necessitat d'un canvi de paradigma en què el desenvolupament humà i social estigui al servei d'una nova ètica, basada en la comprensió i el respecte cap al planeta i tots els éssers vius.

Les humanitats (filosofia, moral, història,

04. Projecte

llengua, literatura, poesia, música, arts) permeten desplegar un seguit de capacitats humanes cabdals per al futur del planeta i dels éssers vius lligades al concepte de sostenibilitat. Ens conviden a transcendir el present immediat i imaginar el futur que volem, ens permeten copsar l'intangible i comprendre la complexitat, promouen la reflexió, l'acció i el canvi de comportament.

Al seu costat, la ciència ens aporta el coneixement de les característiques del món físic: conceptes, principis, lleis, teories i mètodes. Instruments i mitjans per avançar en el coneixement

de la realitat des de la perspectiva global. Actituds, pensament lògic i nous llenguatges per expressar les idees.

En aquest context sorgeix el concepte d'educació per la sostenibilitat, que es proposa generar transformacions en els plans social, econòmic, ambiental i educatiu per contribuir a avançar cap a un món millor, tot aplicant processos d'aprenentatge que afavoreixen el canvi i l'acció. Es tracta d'un ensenyament multi i pluridisciplinari, amb un impacte social i cultural que va més enllà de l'escola i la universitat, amb voluntat transformadora més que no pas informadora.

Seminari 2. Com integrar els valors humanístics i la intel·ligència artificial: propostes de futur

Ulises Cortés, expert en intel·ligència artificial, va descriure la realitat actual com una realitat completament mediatitzada per internet en què la intel·ligència artificial s'ha convertit en el mecanisme algorítmic per calcular el que passa. A internet no hi ha actors sinó *voyeurs* que a canvi de mirar es deixen mirar.

Internet és un espai de vigilància que no disposa d'una regulació de la privacitat unificada, sinó que, en cada context, s'hi han posat pegats. Els individus esdevenen productes comercials que valen només per les seves dades (constitutives de la seva identitat i la seva privacitat, tan respectada per l'humanisme), tant és si estan relacionades amb els seus moviments financers, el seu historial clínic, els seus patrons de cerca

a internet, etc. Amb tota la informació i les dades que tenim, com podem fer el correcte i respectar els valors humanistes? La resposta no és la mateixa a tot arreu.

A partir d'aquí sorgeixen un munt de preguntes. Les teories ètiques són aplicables a les màquines? Hem de mesurar la conducta autònoma d'una màquina com un objecte de voluntat la decisió de la qual pot modificar la forma de vida d'altres persones? Quines preguntes filosòfiques, ètiques i legals i socials ens comporta això? Màquines amb aquestes capacitats són ètiques per si mateixes? Ja no només els individus som partícips d'aquest diàleg: també ho són les màquines, ara humanitzades.

Com a conclusió, va recordar que la ciència

04. Projecte

i la tecnologia incloses a la intel·ligència artificial influencien i estan influenciades pel sistema socioeconòmic. Per als humans, saber d'ètica no significa ser ètics (cal convertir el coneixement en praxis). En diferents contex-

tos, diferents tradicions d'ètica ens duran decisions diferents igualment vàlides. La intel·ligència artificial ha de retre comptes i els resultats d'una investigació s'han de fer servir de manera responsable.

Conferència pública. “Una visió humanística dels reptes del present”

La filòsofa Marina Garcés va plantejar que anys enrere enteníem les humanitats com una cosa vinculada al passat, un patrimoni o un centre d'operacions cultural que donava accés i explicació a un món tal com s'havia conegut i forjat per la civilització occidental amb efectes sobre la resta del món global. Avui aquesta concepció de les humanitats està en crisi per moltes raons i des de molts angles.

El debat sobre les humanitats s'ha vist revitalitzat recentment gràcies al sorgiment d'algunes iniciatives que promouen una visió de les humanitats que s'allunya d'aquella perspectiva nostàlgica que pretenia defensar i preservar la seva excel·lència i legitimitat, i es comprometen a abordar els problemes presents d'un món que s'està esfondrant i d'uns nous mons que volen néixer partint d'altres mirades, aproximacions i imaginaris de societat i convivència que, de vegades, es troben als marges i a les perifèries.

El mapa dels sabers acadèmics s'ha desdi-

buiat i les humanitats ja no es defineixen com un conjunt de disciplines amb els seus objectes d'estudi respectius sinó com una manera d'aproximar-se i donar forma i sentit a l'experiència humana des de la seva llibertat i dignitat. En conseqüència, determinats professionals dels àmbits de la ciència i la tecnologia podrien considerar-se també humanistes si prenen consciència que amb les seves reflexions, creacions i pràctiques contribueixen a construir un món comú.

Les humanitats ens interpel·len i ens mobilitzen en el context d'uns temps contemporanis que es caracteritzen per viure una nova experiència dels límits, siguin aquests planetaris, humans o cognitius. Impliquen un reaprenentatge de la nostra finitud entesa com a condició necessària d'aquells conceptes que avui equivaldrien a la llibertat i a la dignitat, que són la reciprocitat i el compromís amb el món i amb el conjunt dels éssers amb qui el compartim, siguin naturals o artificials, humans o no humans.

04. Projecte

03 TERCER BLOC TEMÀTIC. PROPOSTES DE FUTUR

La tercera fase del cicle va analitzar el potencial de les humanitats per fer front als reptes del futur en disciplines que tenen un origen huma-

nístic: la comunicació i internet, la cultura, els sistemes econòmics, els sistemes educatius i la política democràtica.

Seminari 1. Els continguts mediàtics, els processos d'internet i els valors humanístics

Genís Roca, arqueòleg i expert en transformació digital de les empreses, va assenyalar que la discussió sobre el futur de les humanitats és típicament europea i universitària i que els dos conceptes en joc (Europa i universitat) estan profundament en crisi. Al mateix temps, la reflexió al voltant dels valors humanístics ens interpel·la enormement en el context de transició en què ens trobem.

En l'actualitat els estats nació presenten símptomes importants d'esgotament. Internet planteja una modificació d'aspectes clau del contracte social dominant provocada per un canvi de la modalitat de relació de les persones amb la informació: *fake news*, desinformació, extracció massiva de dades personals, repercussió sobre la privacitat, vigilància, manipulació ideològica i creació de zones de fals confort, tancament de pàgines web titllades de terroristes, revelació de secrets d'estat, descobriment d'informacions sensibles sobre càrrecs públics...

En aquest debat està tot per definir. Alguns hauran d'estar disposats a participar-hi, entrar possiblement en zones de suposada il·legalitat i assumir greus riscos personals en favor del grup, de manera similar als sindicalistes organitzats durant la Revolució Industrial.

Roca va parlar de tres models. El model americà, en el qual la relació de les persones amb la informació ve determinada pel mercat i les empreses i, en particular, per les males praxis dels gegants tecnològics; el model asiàtic, en què ve fixada per l'estat, i el model europeu, que encara no existeix com a tal i que arriba tard, en el qual la relació de les persones amb la informació seria tutelada per l'individu (client/ciudadà).

El model europeu només pot aspirar a influir, matisar o corregir el model americà tot aportant-hi valors humanístics fonamentals (autoconeixement, llibertat individual, gaudi de la bellesa, democràcia, unitat de coneixement humà). Però en cap cas no pot liderar el disseny del model americà.

04. Projecte

Seminari 2. *Gaudir de l'art, la cultura i la filosofia al llarg de la vida o bé Vidres i miralls*

Eulàlia Bosch, professora de Filosofia, curadora d'exposicions i creadora de programes que connecten les arts, l'educació i la vida urbana, va destacar la importància de desenvolupar una actitud al llarg de la vida que fomenti la pròpia creativitat i el gaudi amb la creativitat dels altres.

Bosch va definir la cultura com el rastre que l'espècie humana deixa sobre un medi ambient que reconeix com a propi i amb relació al qual desenvolupa processos d'adaptació. La cultura porta implícita la unitat del coneixement d'una humanitat complexa, rica i diversificada en les seves funcions: ciència, tecnologia, lletres i arts.

Així, per exemple, segons el físic i biògraf de Leonardo da Vinci Fritjof Capra, Leonardo explorava els paral·lelismes existents entre els descobriments de la física i certs continguts de les mil·lenàries tradicions místiques orientals. Però en paraules del poeta Ben Okri, podríem dir que "encara som molt primitius en l'art de ser humans".

Seminari 3. *L'origen humanístic dels grans sistemes econòmics ens podria donar esperances d'avançar cap a una societat més justa*

Antón Costas, catedràtic d'Economia i president de la Fundació Cercle d'Economia, va proposar recuperar l'ànima humanística que l'economia tenia en els seus orígens. *Oikos*, 'casa', i *nomos*, 'lleï': "la norma de la casa". Cal que l'economia i la política tornin a ser elements fo-

Al llarg de la vida, només alguns viuran moments extraordinaris de singularitat. Va fer servir la imatge d'un grup de jazz dels anys vint que toca en una *jam session*. Cada músic combina moments en què toca la melodia principal amb tot el grup amb d'altres en els quals improvisa sobre aquesta base comuna. Caldria vetllar perquè els nens i nenes poguessin ser singulars durant la seva escolarització. Caldria construir el bé comú sobre la suma de les diferents singularitats.

Per últim, el coneixement, concebut com a diferents sabers entrelaçats, no és una finalitat en si mateix sinó que, d'acord amb les idees de Plató en el seu diàleg *Gòrgies*, hauria de servir per respondre a la pregunta de com hem de viure.

Els trens esperen els nois i noies, no tan sols per portar-los fins al lloc on desitgen, sinó per fer-los conscients de l'experiència mateixa d'anar en tren i mirar per la finestra, una experiència que és font i guia d'aprenentatge i que, de tan coneguda com és, pot passar desapercibuda.

amentals per a l'ordenació de la convivència i que es posin al servei de la justícia social i del benestar de la majoria de la gent.

No hi ha una definició única de societat justa, com tampoc dels camins a través dels quals es pot assolir. Des de la dècada dels anys vui-

04. Projecte

tanta del segle passat, estem assistint al trencament de la promesa feta pel pensament liberal o neoliberal amb relació a la prosperitat per a tots gràcies a una economia de mercat autoregulada, especialment als Estats Units. Aquesta situació ha generat sentiments de còlera i ressentiment a les nostres societats, com també el retorn de la *rage de vouloir conclure* i la pujança del populisme polític autoritari.

Quins són els camins per a una societat justa en el segle XXI? Costas va descriure quatre nous tipus de contracte social per al segle XXI. Els neoliberals refusen la redistribució i donen suport al

lliure mercat amb l'aplicació d'incentius. Les noves dretes defensen la redistribució per mitjà del proteccionisme i comparteixen el negacionisme respecte del canvi climàtic i actituds en contra de la immigració. Les esquerres i el nou socialisme impulsen polítiques que accentuen la redistribució tradicional, introdueixen la renda bàsica universal i es comprometen a garantir l'ocupació des dels poders públics amb unes condicions laborals i un salari mínims per a tothom. Els nous progressistes volen una reforma del capitalisme, i la responsabilitat social de l'empresa no quedaria restringida al medi ambient i a alguns aspectes socials.

Seminari 4. *Les humanitats i els sistemes educatius: propostes a Catalunya, l'Estat i altres països*

Enric Prats, doctor en Pedagogia per la Universitat de Barcelona, professor de Pedagogia Internacional de la Facultat d'Educació i delegat del rector per a la comunicació digital, va subratllar que arran de la publicació de l'informe de la Unesco *Apprendre à être. Vers un humanisme scientifique* s'han introduït els conceptes d'humanisme científic i d'humanisme real amb la idea de crear sinergies entre les humanitats i la ciència.

Això ha donat lloc a dos corrents: l'educació global (o aprenentatge per projectes), que malgrat el seu potencial provoca la pèrdua d'una certa idiosincràsia de les humanitats, i l'educació utilitarista o aplicada (o aprenentatge basat en competències), que posa en relleu –especialment des del sorgiment de les PISA i les pro-

ves d'accés a la universitat– l'interès per tot allò que es pot mesurar i que perjudica significativament l'ensenyament de les humanitats.

Prats va plantejar quatre interrogants: en el context escolar, quin és el perfil dels docents que s'han d'ocupar de transmetre el llegat cultural de les humanitats i cap a on ha de conduir la formació que imparteixen? Tothom hi ha de tenir accés o només aquells que, havent passat per la secundària superior, estudiïn certes disciplines a la universitat? Pot la universitat assegurar una formació humanística per a tothom o cal desplaçar-la a altres instàncies com ara empreses o fundacions? Cal revisar avui el concepte d'humanitats i comprovar si hi ha unes humanitats irrellevants o inútils?

04. Projecte

I va subratllar tres incerteses: la pèrdua de significació de les humanitats en un moment caracteritzat per la compressió del temps i la necessitat de la tecnologia per ampliar la memòria; el problema dels referents: els infants d'avui no

han sabut “matar el pare” perquè no l'han sabut trobar, i la dialèctica entre els models proposats per les dues ànimes de l'educació, Sòcrates (basat en el plantejament de les preguntes) i Confuci (fonamentat en l'intent de trobar les respostes).

Seminari 5. Humanitats, dret i política democràtica al segle XXI, a càrrec de Josep Joan Moreso

Josep Joan Moreso, catedràtic de Filosofia del Dret, exrector de la Universitat Pompeu Fabra (UPF) i president de l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU), va estructurar la seva ponència a partir de l'expressió del jurista romà Domici Ulpia en el Digest *luris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere*. Va il·lustrar cadascun d'aquests conceptes amb exemples literaris i artístics.

Honeste vivere ('viure honestament'): es refereix a la bona fe que ha de regir les relacions entre les persones. Cal distingir entre la llibertat positiva dels antics (*self-mastery* o ser l'amo d'un mateix) i la llibertat negativa dels moderns (absència de restriccions imposades per l'estat). Entre tots dos conceptes hi ha la noció de llibertat republicana, segons la qual els éssers humans no es definirien només com a individus racionals i interessats que maximitzen les seves preferències sinó que també podrien esdevenir *Sui iuris* (capaços en els seus drets de ciutadans).

Alterum non laedere ('no fer mal als altres'): és la noció de responsabilitat extracontractual que neix de la relació jurídica entre dues persones que no es troben prèviament unides per cap vincle contractual, com a conseqüència d'actes (culpa) o omissions (negligència) no penats per la llei.

Suum cuique tribuere ('donar a cadascú el que és seu'): la justícia distributiva només pot tenir lloc en un context on hi hagi regles prèvies, clares, estables i previsibles.

Per acabar, Moreso va formular una proposta per promoure les humanitats avui: la creació d'un *minor* sobre humanitats ofert a totes les titulacions de les universitats públiques de Catalunya. Aquest programa, inspirat en una iniciativa duta a terme als Estats Units, proporcionaria als estudiants uns coneixements mínims sobre filologia grega i llatina, filosofia, història, literatura i història de l'art que ja no assolixen en el batxillerat.

04. Projecte

Conferència pública. “Futur de l'educació: residualització o reconciliació amb les humanitats”

Francesc Pedró, director de l'Institut Internacional per a l'Educació Superior a Amèrica Llatina i el Carib (IESALC) de la Unesco, va assenyalar que el procés educatiu hauria d'aportar eines, continguts i normes que limitin els instints, les necessitats o les ambicions de les persones per garantir la pau i la cohesió social. Valors a través dels quals el comportament dels individus s'orienti en favor del bé social. I valor de mercat, perquè els joves puguin accedir a una feina.

Més enllà de les competències en l'àmbit professional, les empreses valoren altres capacitats relacionades amb la resolució de problemes, el treball en equip, la comunicació, el pensament crític o la creativitat. Però aquestes capacitats vinculades a les humanitats no s'examinen a la universitat.

Les matèries considerades humanístiques (llengua i literatura; ciències socials, incloent-hi història i filosofia; arts) continuen tenint un pes molt important en els currículums educatius de països europeus. Però només la manera com es tracten aquestes matèries des del punt de vista docent i

com són assumides per l'alumnat fa que efectivament no s'asseguri una formació humanística.

L'escola ha de generar en els alumnes una experiència vital veritablement humanista i humanitzadora, i promoure la reflexió i l'exercici sobre els continguts clàssics. Cal adoptar nous models educatius que reconeixin que l'alumne és un subjecte amb veu pròpia i abandonar l'ensenyament frontal, que no garanteix l'aprenentatge.

El sistema educatiu ha de vetllar perquè els joves no es trobin indefensos en un context absolutament competitiu com l'actual, en el qual els mecanismes de l'economia capitalista es transposen al sistema educatiu i a la investigació universitària.

També s'hauria de procurar que els nous models educatius, basats en la innovació, amb nous elements de complexitat (mentalitat de creixement, intel·ligència emocional...), no redueixin encara més les oportunitats d'èxit de l'alumnat provinent d'entorns socioeconòmics desfavorits.

Conferència de clausura. “Servei que les humanitats poden prestar a l'evolució futura de la societat”

El filòsof Josep Ramoneda va defensar les humanitats contra la unidimensionalització dels humans a partir de les idees de l'assaig d'Herbert Marcuse *L'home unidimensional* (1964).

Va recordar la frase de Margaret Thatcher “la societat no existeix, només existeixen els individus”, que és un símbol de la reducció de l'home a l'*Homo economicus*. Aquest procés va en

04. Projecte

paral·lel a la irrupció de les noves tecnologies que contribueixen a aquest canvi i l'amplien.

La crisi del 2008 simbolitza el final d'una cultura i l'inici d'un període d'incertesa. Desapareix el sentit tràgic de la vida. Es construeixen fantasies que desborden la capacitat real de l'ésser i que condueixen a la pèrdua de la noció dels límits.

Si introduïm un component de complexitat en aquesta obsessió simplificadora, si mantenim viva la capacitat genuïna del pensament crític, podrem forçar alguns canvis. No es tracta de mitificar la cultura. El fil que separa la cultura de la barbàrie és molt fi. Però la cultura ens dona instruments, ens fa més capaços, amplia les nostres possibilitats i perspectives.

Cal no extraviar-se en falses il·lusions. Cal desmitificar la idea de l'harmonia entre la

veritat i el bé que s'arrossega des de Plató. La veritat, sovint, porta al caos. Cal desmitificar el principi segons el qual l'home és bo per naturalesa i que les relacions socials el perverteixen. L'emotivitat és molt important per explicar conflictitats, però no podem permetre que la democràcia esdevingui una *emocràcia*.

L'humanisme modern ha girat, en gran part, al voltant de la idea de progrés. Ara, el desenvolupament tecnològic és tan potent que ens hem sentit petits al seu costat i ens preguntem: cap a on anem? Estem instal·lats en un present continu, sense promesa. Pensar és acceptar que podem pensar els prejudicis en tant que prejudicis. Les humanitats ens han d'ajudar a crear sentit.

04. Projecte

Reptes

El repte principal del cicle Sentit i Valor de les Humanitats al Segle XXI és buscar reflexionar sobre el paper de les humanitats en el món d'avui i buscar fórmules perquè es puguin adaptar als programes educatius i universitaris, que proporcionin coneixements, actituds i valors a l'alumnat i que, a través de l'ensenyament i la formació, estiguin presents en la vida quotidiana, en el món

de l'empresa, en la vida social, en la política i en la justícia i que contribueixin a millorar la presa de decisions en favor del planeta i dels éssers que hi viuen. I arribar a un gran pacte, a escala global, que impliqui no tan sols els docents de les matèries considerades tradicionalment humanistes. A partir d'aquest repte principal s'han establert cinc reptes particulars:

• Repte

01

Cal promoure el gust per la lectura en totes les etapes de l'ensenyament.

L'àmplia oferta editorial actual, com també els diferents nivells de qualitat dels llibres que es publiquen, fan imprescindible l'existència de mecanismes que guiïn els lectors i els ajudin a discernir. Cal fomentar, a través de l'aprenentatge, el plaer i el gust per la lectura de tots i promoure la prescripció no com una ordre o obligació sinó com una proposta, recomanació o estímul.

• Repte

02

El sistema educatiu pot contribuir a fer front al nou repte ètic de la sostenibilitat.

Les humanitats tenen un paper clau en la configuració mental de les persones i, més enllà dels coneixements aportats per les diferents disciplines que les integren, ajuden a forjar el pensament crític, transversal i interdisciplinari, la capacitat d'anàlisi i els valors ètics (igualtat, llibertat, solidaritat, respecte a la natura, pau...). S'haurien d'erigir al centre de l'educació.

• Repte

03

Cal donar suport a la unitat del coneixement i trencar la dicotomia entre la ciència i la tecnologia i les humanitats. Les persones amb un perfil científic i tecnològic haurien d'aprofundir en aspectes relacionats amb els valors ètics, mentre que les de l'àmbit de les humanitats s'haurien d'acostar al saber científicotecnològic. D'aquesta manera s'evitaria una especialització excessiva i es fomentaria un debat conjunt sobre la intel·ligència artificial, tant en els processos de disseny de les màquines com en l'elaboració de les lleis i les polítiques públiques, entre persones que comparteixin un mateix llenguatge.

• Repte

04

Cal encetar un debat a l'entorn dels models de participació ciutadana. La ciutadania d'avui té l'opció de participar a la polis mitjançant la vigilància i la tutela de les institucions, un rol que s'atribuïa als mitjans de comunicació i que actualment no compleixen com caldria. L'objectiu és ordenar la vida pública, penalitzar els comportaments fraudulents i retornar la confiança en la política.

• Repte

05

Cal afavorir la creativitat. Les dinàmiques de creativitat, tant d'alumnat com de professorat de tots els nivells, es veuen entorpidides per les exigències burocràtiques creixents que els ofeguen i els oprimeixen. El sistema educatiu ha entrat en una mena de lògica regida per les lleis de mercat i basada en la hipertecnificació i la competició, en què la recollida de dades es prioritza de manera absurda davant la facilitació de processos d'educació i de creació mínimament alliberats. Cal resoldre aquest problema políticament.

Propostes de futur

En els diferents seminaris han aparegut algunes qüestions compartides que dibuixen un objectiu i unes propostes comunes. Cal ser conscients de la situació de crisi de civilització derivada del sistema capitalista neoliberal i de les implicacions econòmiques, socials i mediambientals. Som davant l'oportunitat de repensar el contracte social mitjançant la intervenció conjunta de les humanitats, la cièn-

cia i la tecnologia i d'acord amb una ètica basada en el compromís i la responsabilitat amb les generacions futures i altres formes de vida del planeta, siguin del regne animal o vegetal. Un altre aspecte compartit és donar visibilitat a les dones i a les cultures no europees amb l'objectiu de reforçar, juntament amb la igualtat, la democràcia i la solidaritat, la inclusió i la convivència mútua.

PROPOSTA 1

Construir un nou ciutadà digital. Un ciutadà amb esperit crític i intenció de participar en la vida social. Per a això caldria reclamar la concepció d'internet com un espai d'activitat on, per sobre dels continguts, importa qui els ha generat, per què i amb quin benefici. Els individus han d'esdevenir nodes actius que s'organitzen i es coordinen amb els altres per tal de resoldre problemes concrets en funció de les habilitats de cadascú.

PROPOSTA 2

Afavorir el compromís en favor de la sostenibilitat. Concebre els infants i els joves com a subjectes actius i oferir-los espais de participació on dur a terme l'activisme per la sostenibilitat. Conscienciar els infants i els joves sobre la transcendència de les accions individuals (a mode d'il·lustració, a l'hora de fer campanyes solidàries) i, sobretot, integrar l'aprenentatge col·lectiu com a autèntic vector de canvi social.

01

02

04. Projecte

PROPOSTA 3

03

Promoure a l'escola les condicions que afavoreixen la creativitat. El silenci i la calma, la llibertat, la sensibilitat, la curiositat i la xafarderia, la contemplació, la divagació, la insatisfacció com a motor d'una recerca constant, l'esperit crític, la inspiració, la capacitat de reconeixement. Impulsar la realització per part de l'alumnat de projectes de tota naturalesa (dansa, música, escriptura, pintura, ciència, tecnologia...), tant de manera individual com col·lectiva, que finalitzin amb una presentació pública.

PROPOSTA 4

04

Reduir l'excés de la burocràcia en el sistema educatiu. Que els professors puguin satisfer els seus interessos associats a la vocació docent. Només des de la passió i l'entusiasme per allò que ensenyen els professors podran despertar l'interès del seu alumnat. Transmetre a les famílies i a la societat la importància que els joves puguin decidir estudiar carreres artístiques sense preocupar-se per la utilitat a l'hora de trobar una feina en el futur.

PROPOSTA 5

05

Incidir en la distribució i la redistribució. Millorar l'estructura productiva i la qualitat dels llocs de treball de manera que l'economia distribueixi millor la renda que es crea. Augmentar les capacitats de les persones perquè puguin ser més productives i tenir salaris més elevats. Aplicar orientacions antimonopoli davant l'auge de les grans corporacions nord-americanes (Amazon, Google, Apple o Facebook). Fer servir el canvi tecnològic per incrementar la productivitat dels treballadors en comptes de substituir-los per robots. Utilitzar la innovació tecnològica per combatre la despoblació.

PROPOSTA 6

06

Fomentar els valors inequívocament humanistes (*verum, bonum, pulchrum*: la veritat, la bondat i la bellesa) a través de qualsevol activitat duta terme a l'escola. Abandonar la fixació per la transmissió de coneixements i referents i la idea que només és important allò que és mesura pròpia d'una lògica de mercat (rendiment dels estudiants en determinades matèries, traçabilitat dels docents, etc.). Fomentar la lectura entesa com a porta d'entrada a les humanitats.

04. Projecte

PROPOSTA 7

07

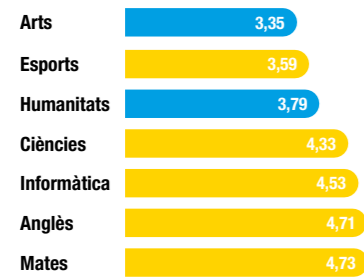
Desenvolupar un codi penal amb alta sensibilitat social. Deixar d'utilitzar de forma excessiva la pena privativa de llibertat i començar a implementar polítiques preventives. Vetllar per la millora en l'elaboració de les lleis i analitzar els resultats de les polítiques públiques. Destinar recursos a oferir als servidors públics una profunda formació humanística i lingüística que complementi els seus coneixements tècnics i els doti d'una certa qualitat ètica i intel·lectual que regeixi la seva conducta i la interpretació que fan de les normes.

05. Infografia resum

EL PES DE LES HUMANITATS AVUI, EN GRÀFICS

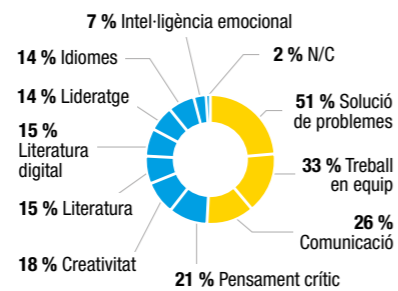
● Humanitats ● Altres

Assignatures prioritàries a l'ensenyament secundari obligatori

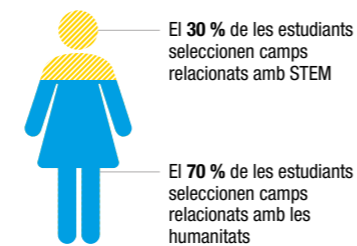
Fundación Europea Sociedad y Educación, 2013

Què ens fa valuosos en el mercat? Competències més demanades al R. Unit

The Economist, 2018

Mitjana mundial d'alumnes matriculades en educació

Informe de la Unesco, IEU 2014-2016

El saber humanista en l'evolució de les societats i del coneixement

- En el transcurs de la història hi ha hagut individus singulars que han contribuït a la conformació i a la supervivència de l'actitud humanista.
- La dimensió docent de l'humanista esdevé fonamental per transmetre la història i generar-hi interès.
- Llegir ficció és important per a la nostra formació, ja que ens aporta més autoconeixement, autonomia, criteri propi i, per tant, llibertat.
- La cultura grecoromana ens permet fer unes genealogies d'aspectes de la nostra cultura que ens conviden a repensar la manera de viure i concebre el món.

05. Infografia resum

La cerca de respostes en l'humanisme als reptes del present

- Les persones disposades a servir a l'humanisme són interpel·lades a recuperar el valor dels llenguatges de la paraula i de la imatge, avui en crisi.
- La sostenibilitat és un nou repte ètic, fruit de la necessitat humana d'emprendre una manera diferent de pensar, comportar-se i conviure amb la resta dels éssers vius davant la contínua degradació del planeta.
- Hem entrat en un escenari tecnològic on la intel·ligència artificial modifica certs valors típics de l'humanisme.
- Les humanitats impliquen un reaprenentatge de la nostra finitud.

Les humanitats teixeixen tot l'entramat en què vivim i en el qual reflexionem sobre el dret i la política.

- La creativitat és un fenomen de la producció humanística. És necessari desenvolupar una actitud al llarg de la vida que fomenti la pròpia creativitat i el gaudi a través de la dels altres.

El potencial de les humanitats per encarar el futur

En la societat digital, hi ha dos models de contracte social, l'americà i l'asiàtic. A cavall d'aquests, hi ha l'europeu, que pot influir en l'americà per mitjà de valors humanístics fonamentals.

Cal recuperar l'ànima humanística que tenia en el seu origen l'economia per tornar a posar-la al servei de la justícia social i del benestar de la majoria.

L'escola hauria de generar una experiència vital humanista i promoure la reflexió. L'alumne és un subjecte amb veu pròpia.

Les humanitats juguen en contra de la unidimensionalització econòmica moderna dels éssers humans, amplificada amb la irrupció de les noves tecnologies de la informació i la comunicació.

Més informació a: www.palaumacaya.org/ca/axiu-digital

06. Annexos

Programa d'activitats del cicle

PalauMacaya

Pg. de Sant Joan, 108, Barcelona

SENTIT I VALOR DE LES HUMANITATS AL SEGLE XXI

DEL 10 D'ABRIL DEL 2019 AL 22 DE GENER DEL 2020

En els darrers anys, el debat sobre el sentit i el valor de les humanitats al món actual està més viu que mai. Les humanitats representen l'arrel històrica que compartim, allò que ens fa humans, però encara són vigents en l'anomenada postmodernitat? Aquest cicle se centra a reflexionar sobre el paper de les humanitats i el seu potencial transformador per millorar la formació i les pràctiques vitals de les persones del segle XXI.

Si analitzem l'arrel històrica dels importants progressos que han fet les nostres societats en elements bàsics de la vida humana (salut, educació, tecnologia...), ens trobem inevitablement amb les humanitats, que a través del diàleg crític propi i constant, han permès progressar cap a estadis molt avançats de coneixement. Però es poden oblidar i fins i tot abandonar, en aquesta societat avançada? Les humanitats encara són portadores de criteri

vàlid perquè ens fem càrrec del valor del que és humà? Aquest cicle pretén facilitar-ne l'aclariment conceptual bàsic i el coneixement contextual indispensable per tal de generar un debat que intenti, d'una banda, trobar propostes de formació humanística adaptades a les nostres possibilitats i necessitats educatives, culturals i sociopolítiques; i, de l'altra, models de coneixement i vivència pràctica dels valors humanístics al llarg de l'existència.

Director científic: Joan M. del Pozo, filòsof, professor emèrit i síndic de la Universitat de Girona

Coordinació: **ACUP** ASSOCIACIÓ CATALANA D'UNIVERSITATS PÚBLIQUES

#PalauMacaya

#CicleHumanitats

 Obra Social "la Caixa"

06. Annexos

D'ABRIL DEL 2019
A GENER DEL 2020

JORNADA DE PRESENTACIÓ

SENTIT I VALOR DE LES HUMANITATS AL LLARG DE LA HISTÒRIA

CONFERÈNCIA |
DIMECRES 10 D'ABRIL DE 2019

El saber humanístic és una construcció històrica fortament marcada pel seu origen en el món clàssic. No és bo desconèixer-ne ni l'origen ni l'evolució. Reconèixer-lo ens permetrà reflexionar sobre la nostra capacitat d'adaptar tot aquest coneixement a les nostres necessitats i objectius vitals i socials.

A càrrec de: **Pedro Olalla**, escriptor, hel·lenista i ambaixador de l'hel·lenisme

FASE 1: ANÀLISI DE CONCEPTES I TENDÈNCIES

L'objectiu d'aquest primer bloc és retornar als pilars del saber humanístic com la literatura, la història, la filosofia i la ciència grecollatines, per conceptualitzar-los i reflexionar sobre el sentit que han tingut al llarg de la història i el paper que han tingut en l'evolució de les societats i del coneixement. A través del debat entre escriptors, periodistes, experts en patrimoni i cultura clàssica, filòsofs i experts en educació reprendrem la unitat del saber humà avui fragmentada al sistema educatiu.

SEMINARIS | MAIG 2019

Seminari I: *L'ensenyament futur del passat històric*. Seminari II: *El valor formatiu de la literatura en el segle XXI*. Seminari III: *Valor de la cultura grecollatina en el context de la postmodernitat*.

IMPLICACIONS ORIGINÀRIES DEL NOSTRE SABER: HUMANITATS, FILOSOFIA I CIÈNCIA

CONFERÈNCIA |
DIMARTS 18 DE JUNY DE 2019

Un postulat clàssic demana la unitat del saber humà, unitat avui trencada. Els sabers històrics, literaris, filosòfics i científics tenen una arrel comuna que no cal perdre per una suposada exigència de l'especialització.

A càrrec de: **Rafael Argullol**, escriptor i catedràtic d'Estètica i Teoria de les Arts de la UPF

 Es requereix inscripció prèvia a l'activitat a través del web www.palaumacaya.com
Capacitat limitada. Entrada gratuïta.

PALAU MACAYA
A LES 18.30 H
PG. DE SANT JOAN, 108. BARCELONA

FASE 2: ANÀLISI DE REPTES DEL PRESENT

Posant en comú diferents mirades de docents de totes les etapes educatives, d'acadèmics en disciplines com la filosofia, la biologia o l'enginyeria, de comunicadors de mitjans tradicionals i de l'Administració, identificarem i acotarem els reptes principals del nostre present com el canvi climàtic, l'impacte de la tecnologia en la nostra quotidianitat o les sinergies entre ciència i humanitats, però amb una mirada humanística que aportarà noves variables d'anàlisi i acció.

SEMINARIS | JUNY-SETEMBRE 2019

Seminari I: *Una educació humanista i científica al servei de la sostenibilitat ambiental*. Seminari II: *L'interès humanístic de la ciència i l'interès científic de les humanitats*. Seminari III: *Els continguts mediàtics, processos d'internet i els valors humanístics*.

UNA VISIÓ HUMANÍSTICA DELS REPTES DEL PRESENT

CONFERÈNCIA |
DIMECRES 2 D'OCTUBRE DE 2019

Grans reptes del nostre present, com el canvi climàtic o els avenços tecnològics, mereixen una mirada des del saber humanístic. Sembla desitjable que l'humanisme clàssic i un pretès transhumanisme postmodern estableixin un diàleg crític per fer-nos càrrec de la nostra complexitat present.

A càrrec de: Marina Garcés, *filòsofa i professora de la UOC*

FASE 3: PROPOSTES DE FUTUR

A partir del diàleg entre experts en cultura clàssica, tecnologia, art i economia amb entitats culturals, institucions educatives i periodistes especialitzats, analitzarem les potencialitats de les humanitats per afrontar els reptes futurs en dimensions que, de fet, tenen un origen humanístic: l'ètica lligada a la intel·ligència artificial i la robòtica, la transformació equitativa dels sistemes econòmics, la millora de la política democràtica, l'ensenyament de les humanitats als sistemes educatius i la relació amb la cultura al llarg de la vida.

SEMINARIS | OCTUBRE-NOVEMBRE 2019

Seminari I: *Les humanitats i els sistemes educatius: propostes a Catalunya, l'estat i a d'altres països*. Seminari II: *Gaudir de l'art, la cultura i la filosofia al llarg de la vida*. Seminari III: *Com integrar els valors humanístics i la intel·ligència artificial: propostes de futur*. Seminari IV: *L'origen humanístic dels grans sistemes econòmics ens pot donar esperances d'avançar cap a una societat més justa?* Seminari V: *La política, entre les ciències i les lletres*.

 Es requereix inscripció prèvia a l'activitat a través del web www.palaumacaya.com
Capacitat limitada. Entrada gratuïta.

PalauMacaya

D'ABRIL DEL 2019
A GENER DEL 2020

FUTUR DE L'EDUCACIÓ: RESIDUALITZACIÓ O RECONCILIACIÓ AMB LES HUMANITATS?

CONFERÈNCIA |
DIJOUS 12 DE DESEMBRE DE 2019

L'educació és i serà la clau del futur. El seu objectiu inequívocament humanitzador reclama aprofitar de forma intel·ligent el saber humanístic per posar-lo al servei de dimensions tan bàsiques ja des del món clàssic com el llenguatge, la creativitat, la sensibilitat artística i la democràcia.

A càrrec de: Francesc Pedró, *director de l'Institut Internacional per l'Educació Superior a Amèrica Llatina i el Carib (IESALC) de la UNESCO*

CLOENDA

SERVEI QUE LES HUMANITATS PODEN OFERIR A L'EVOLUCIÓ FUTURA DE LA SOCIETAT

CONFERÈNCIA |
DIMECRES 22 DE GENER DE 2020

Moltes projeccions de futur el dibuixen amenaçador, tant per a l'autonomia individual com per a la cohesió social i democràtica. És a dir, un futur més aviat deshumanitzat. Les humanitats tenen la capacitat i han d'assumir el repte de comprometre's a construir un futur de plena garantia per a la condició humana.

A càrrec de: Josep Ramoneda, *periodista, filòsof i escriptor*

NOTES:

 Es requereix inscripció prèvia a l'activitat a través del web www.palaumacaya.com
Capacitat limitada. Entrada gratuïta.

Director acadèmic

- **Joan Manuel del Pozo**, doctor en Filosofia i professor emèrit de la Universitat de Girona (UdG).

Ponents

- **Pedro Olalla**, escriptor, hel·lenista, professor, traductor i cineasta
- **Joan Santacana**, arqueòleg, museòleg i professor de Didàctica de les Ciències Socials a la Universitat de Barcelona (UB)
- **Gemma Lienas**, llicenciada en Filosofia i Lletres, escriptora i conferenciant
- **Raül Garrigasait**, escriptor i hel·lenista
- **Rafael Argullol**, narrador, poeta, assagista i catedràtic d'Estètica i Teoria de les Arts a la Facultat d'Humanitats de la Universitat Pompeu Fabra (UPF)
- **Anna Maria Geli**, doctora en Filosofia i Lletres i llicenciada en Ciències Biològiques, catedràtica de Didàctica de les Ciències de la Universitat de Girona (UdG)
- **Ulises Cortés**, coordinador científic d'Intel·ligència Artificial d'Alt Rendiment i director de Relacions Internacionals amb Amèrica Llatina del Centre Nacional de Supercomputació a Barcelona (BSC)
- **Marina Garcés**, doctora en Filosofia i professora dels Estudis d'Arts i Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC)
- **Genís Roca**, especialista en cultura digital i processos de transformació
- **Eulàlia Bosch**, professora de Filosofia, curadora d'exposicions i creadora de programes que connecten les arts, l'educació i la vida urbana
- **Antón Costas**, enginyer tècnic industrial i economista, president de la Fundació Cercle d'Economia
- **Enric Prats**, doctor en Pedagogia, professor de Pedagogia Internacional i delegat del rector per a la Comunicació Digital de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Josep Joan Moreso**, doctor i llicenciat en Dret, catedràtic de Filosofia del Dret a la Universitat Pompeu Fabra (UPF) i president de l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU)

- **Francesc Pedró**, director de l'Institut Internacional de la Unesco per a l'Educació Superior a Amèrica Llatina i el Carib (Unesco-IESALC)
- **Josep Ramoneda**, periodista, filòsof i escriptor, director de l'Escola Europea d'Humanitats i president d'Edicions 62

Participants

L'ensenyament futur del passat històric, Joan Santacana

- **Maria Abril**, coordinadora del màster en Turisme i Humanitats de l'Escola Universitària de Turisme i Direcció Hotelera de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i guia
- **Jaume Alcalde**, CEO de Dígit:: Enginyeria de Sistemes Audiovisuals, S.L.
- **Elvira Barriga**, doctoranda al Departament de Didàctica de les Ciències Socials de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Sònia Buxó**, directora de Dígit:: Enginyeria de Sistemes Audiovisuals, S.L.
- **Jaume Claret**, professor dels Estudis d'Arts i Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i director del grau interuniversitari en Història, Geografia i Història de l'Art de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i de la Universitat de Lleida (UdL)
- **Laia Coma**, pedagoga i professora al Departament de Didàctiques Aplicades de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Mercè Enrich**, professora jubilada de Llengües Clàssiques
- **Concha Fuentes**, professora al Departament de Didàctica de les Ciències Socials i membre del Grup Didàctica de la Història, la Geografia i altres Ciències Socials (DHGeCS)
- **Joan Garcia**, arqueòleg i membre del Grup d'Estudis Sitgetans
- **Montserrat Jané**, infermera jubilada
- **Josep Maria Lloró**, professor d'Història i director de l'Escola Montagut de Vilafranca del Penedès
- **Aurora Madaula**, diputada al Parlament de Catalunya i membre del Grup de Recerca en Estudis Nacionals i Polítiques Culturals (GRENPOC) de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Tània Martínez Gil**, professora al Departament de Didàctica de les Ciències Socials de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Josué Molina**, director de l'Escola Superior de Disseny (ESDI)
- **Josep Pich**, professor al Departament d'Humanitats de la Universitat Pompeu Fabra (UPF)
- **Félix Sandoval**, enginyer i museòleg

- **Pau Senra**, físic, museòleg i director de KdV, Consultor Cultural
- **Ariadna Royo**, mestra d'educació secundària
- **Cristòfol A. Trepal**, catedràtic jubilat al Departament de Didàctica de les Ciències Socials de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Rafael Valls**, catedràtic emèrit al Departament de Didàctica de les Ciències Socials de la Universitat de València (UV)

El valor formatiu de la literatura al segle XXI, Gemma Lienas

- **Gloria Arbonés**, directora del Grup IREF i professora al Departament de Didàctiques Aplicades de la Universitat de Barcelona (UB) (especialitat en filosofia)
- **Pilar Beltran**, editora d'Edicions 62
- **Margarida Casacuberta**, professora al Departament de Filologia i Comunicació de la Universitat de Girona (UdG)
- **Quim Curbet**, editor de Curbet Edicions
- **Jesús del Hoyo**, professor al Departament d'Arts Visuals i Disseny de la Universitat de Barcelona (UB) i degà del Col·legi Oficial de Disseny Gràfic de Catalunya
- **Rodolfo del Hoyo**, escriptor i membre de la junta directiva d'ESCRIVIM - Associació Professional d'Escriptores i Escriptors de Literatura
- **Maria-Neus Devesa**, pianista repertorista especialitzada en cantants, enfocament *lieder*, oratori, òpera i sarsuela
- **Empar Devís**, professora al Departament d'Educació Lingüística i Literària de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Carles Duarte**, escriptor, president del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA) i director general de la Institució Cultural del CIC
- **Reina Duarte**, directora de Publicacions de l'Editorial Edebé
- **Mònica Estruch**, coordinadora d'Edicions Cavall Fort
- **Mireia Freixa**, catedràtica emèrita al Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Glòria Gasch**, directora editorial de Columna Edicions
- **Laura Gomara**, escriptora
- **Carne Massip**, psicòloga clínica a la Fundació Summae
- **Dani Morchón**, mestre d'educació primària
- **Josep M. Muñoz**, director de la revista *L'Avenç*
- **Jordi Nadal**, editor, escriptor i fundador de Plataforma Editorial

- **David Nel·lo**, escriptor
- **Bel Olid**, escriptora, traductora i presidenta de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana
- **Montse Porta**, llibretera a la Llibreria Jaimes
- **Carlota Torrents**, agent literària d'Asterisc Agents

El valor de la cultura grecolatina en el context de la postmodernitat, Raül Garrigasait

- **Roger Aluja**, editor de la Col·lecció de Clàssics Grecs i Llatins de la Fundació Bernat Metge
- **Montserrat Bastons**, professora a Aula Escola Europea
- **Margarida Capellà**, catedràtica d'educació secundària a l'Institut de Premià de Mar, professora al Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i editora d'*El Fil de les Clàssiques*
- **Quim Curbet**, editor de Curbet Edicions
- **Mercè Enrich**, professora jubilada de Llengües Clàssiques
- **Antònia Hernández**, directora del Departament Barcelona Ciutat Educadora de l'Ajuntament de Barcelona
- **Lluís Lucero**, poeta, professor d'educació secundària i professor al Departament de Filologia i Comunicació de Universitat de Girona (UdG)
- **Marta Oller**, professora al Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)
- **Marta Santos**, coordinadora del Museu d'Arqueologia de Catalunya - Empúries
- **Xavier Yáñez**, catedràtic de Grec i cap del Servei de Currículum de Secundària i Batxillerat del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya

Una educació humanista i científica al servei de la sostenibilitat ambiental, Anna Maria Geli

- **Sílvia Albareda**, directora de Sostenibilitat de la Universitat Internacional de Catalunya (UIC)
- **Sílvia Aznar**, tècnica d'Innovació Docent i Formació a l'Institut de Ciències de l'Educació Josep Pallach (ICE), de la Universitat de Girona (UdG)
- **Helena Barracó**, directora del Departament d'Educació Ambiental i tècnica de l'Àrea d'Ecologia Urbana de l'Ajuntament de Barcelona
- **Enric Cahner**, cap del Departament d'Educació Ambiental de l'Ajuntament de Badalona

06. Annexos

- **Margarida Castañer**, professora al Departament de Geografia i coordinadora del màster en Canvi Ambiental: Anàlisi i Gestió de la Universitat de Girona (UdG)
- **Leslie Collazo**, professora al Departament de Didàctiques Específiques de la Universitat de Girona (UdG)
- **Jaume Enciso**, tècnic de Medi Ambient a l'Ajuntament de Sabadell
- **Josep Germain Otzet**, membre de la Institució Catalana d'Història Natural
- **Sílvia Grünig**, professora col·laboradora del màster en Turisme Sostenible de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC)
- **Gonçal Luna**, tècnic d'Educació i Promoció Ambiental a la Diputació de Barcelona
- **Joana Mundó**, biotecnòloga i CEO a Ecoserveis
- **Irene Navarro**, ambientòloga i membre del Gabinet Tècnic del Pla Estratègic Metropolità de Barcelona (PEMB)
- **Paula Pérez**, biòloga i tècnica del Servei d'Educació Ambiental al Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya
- **Clara Pretus**, gestora de projectes a WeDo
- **Toni Pujol**, tècnic de Medi Ambient i Ecologia Urbana a l'Ajuntament de Barcelona
- **Carles Rivera**, coordinador gerent del Pacte Industrial de la Regió Metropolitana de Barcelona (RMB)
- **Ángel Rodrigo**, professor al Departament de Dret i membre del Centre d'Estudis sobre Sostenibilitat de la Universitat Pompeu Fabra (UPF)
- **Ana Romero**, cap del Servei de Sostenibilitat i Educació Ambiental de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB)
- **Glòria Rosas**, tècnica d'Educació Ambiental al parc natural dels Aiguamolls de l'Empordà
- **Albert Ruda-González**, degà de la Facultat de Dret i professor al Departament de Dret Privat de la Universitat de Girona (UdG)
- **Carmen Sánchez**, cap de servei a l'Àrea d'Educació i Esports de l'Ajuntament de Girona
- **Martí Sánchez-Juny**, professor al Departament d'Enginyeria Civil i Ambiental de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)
- **Cristina Sánchez**, directora del Departament d'Empresa de la Universitat de Girona (UdG)
- **Robert Savé**, investigador i coordinador del grup de Vitivinicultura de l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries (IRTA) i professor al Departament de Biologia Animal, de Biologia Vegetal i d'Ecologia de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)
- **Jordi Sunyer**, coordinador del Programa de Recerca d'Infància i Medi Ambient de l'ISGlobal i catedràtic al Departament de Ciències Experimentals i de la Salut de la Universitat Pompeu Fabra (UPF)

06. Annexos

- **Maria Rosa Terradellas**, directora de la Càtedra de Responsabilitat Social i professora al Departament de Pedagogia de la Universitat de Girona (UdG)
- **Teresa Tilló**, catedràtica al Departament de Didàctica de les Ciències Experimentals i la Matemàtica de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Lluís Torrent**, consultor en sostenibilitat i canvi climàtic i fundador de United Explanations
- **Salvador Vidal**, vicedegà de la Facultat d'Educació de la Universitat Internacional de Catalunya (UIC)
- **Illaria Vigo**, economista ambiental al Barcelona Supercomputing Center (BSC)

Com integrar els valors humanístics i la intel·ligència artificial: propostes de futur, Ulises Cortés

- **Esteve Almirall**, professor al Departament d'Operacions, Innovació i Data Sciences d'ESADE - Universitat Ramon Llull (URL)
- **Cecilio Angulo**, director del Centre de Recerca Intelligent Data Science and Artificial Intelligence (IDEAI) de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)
- **Cristian Barrué**, investigador al Departament de Ciències de la Computació de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)
- **Joan Batlle**, director de Transformació Digital i Relacions Internacionals del Comissionat de Tecnologia i Innovació Digital de l'Ajuntament de Barcelona
- **Meritxell Bassolas**, cap de la Unitat de Transferència de Coneixement i Tecnologia del Centre de Visió per Computador
- **Àtia Cortés**, investigadora del Barcelona Supercomputing Center (BSC) i professora al Departament de Ciències de la Computació de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)
- **Pilar Dellunde**, professora al Departament de Filosofia de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i investigadora a l'Institut d'Investigació en Intel·ligència Artificial (IIA-CSIC)
- **Karina Gibert**, vicedegana de Big Data, Data Science i Intel·ligència Artificial del Col·legi Oficial d'Enginyeria en Informàtica de Catalunya (COEINF)
- **Soraya Hidalgo**, assessora en recerca i innovació i gestora de projectes a l'Àrea de Recerca i Transferència de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)
- **Marisa Juste**, secretària del Comitè Ètic de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)
- **Maite López**, professora i coordinadora del màster interuniversitari en Intel·ligència Artificial de la Universitat de Barcelona (UB), la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) i la Universitat Rovira i Virgili (URV)

- **Diego López**, professor de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)
- **Helena Martínez**, cap del Gabinet de Relacions Internacionals de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)
- **Anna Molins**, professora de secundària del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya i especialista en bioètica i dret
- **María Carmen Oñate**, cònsol de Mèxic a Barcelona
- **Manel Poch**, catedràtic al Departament d'Enginyeria Química, Agrària i Tecnologia Agroalimentària de la Universitat de Girona (UdG)
- **David Riaño**, professor al Departament d'Enginyeria Informàtica i Matemàtiques de la Universitat Rovira i Virgili (URV)
- **Susanna Tesconi**, professora dels Estudis d'Informàtica i Multimèdia de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i experta en la interacció entre processos d'aprenentatge i tecnologia
- **Sisco Vallverdú**, delegat del rector per a Tecnologia per a la Innovació Docent de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)
- **Alfredo Vellido**, professor al Departament de Ciències de la Computació i membre del Centre de Recerca Intelligent Data Science and Artificial Intelligence (IDEAI) de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)
- **Sebastià Xambó**, catedràtic emèrit al Departament de Matemàtiques de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)

Els continguts mediàtics, els processos d'internet i els valors humanístics,

Genís Roca

- **Ernest Abadal**, catedràtic al Departament de Biblioteconomia, Documentació i Comunicació Audiovisual de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Gloria Arbonés**, directora del Grup IREF i professora al Departament de Didàctiques Aplicades de la Universitat de Barcelona (UB) (especialitat en filosofia)
- **Josep M. Basart**, professor al Departament d'Enginyeria de la Informació i de les Comunicacions de l'Escola d'Enginyeria de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)
- **Mónica Campos**, directora executiva del Teatre Nacional de Catalunya
- **Marta Civil**, investigadora de l'Institut de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona (InCom-UAB)
- **Carmina Crusafon**, vicedegana de Docència, Professorat i Alumnat de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)

- **Ricard Faura**, cap del Servei de Societat del Coneixement a la Direcció General de Telecomunicacions i Societat de la Informació del Departament d'Empresa i Coneixement de la Generalitat i responsable de Ciència i Tecnologia de l'Ateneu Barcelonès
- **Núria de José**, responsable de Coordinació de la Xarxa Audiovisual Local i vocal del Col·legi de Periodistes de Catalunya
- **Lydia Sánchez**, professora al Departament de Biblioteconomia, Documentació i Comunicació Audiovisual de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Ramon Sangüesa**, professor al Departament de Ciències de la Computació de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) i expert en innovació
- **Sergio Villanueva**, professor al Departament de Biblioteconomia, Documentació i Comunicació Audiovisual de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Pepe Zapata**, director del TRESA - Comunitat de Cultura

Gaudir de l'art, la cultura i la filosofia al llarg de la vida, Eulàlia Bosch

- **Gloria Arbonés**, directora del Grup IREF i professora al Departament de Didàctiques Aplicades de la Universitat de Barcelona (UB) (especialitat en filosofia)
- **Sara Blasi**, presidenta de la Fundació Artur Martorell
- **Xavier Campmany**, director de La Massana Centre d'Art i Disseny
- **Dimas Fàbregas**, mestre especialista d'Educació Artística (Visual i Plàstica) a l'Escola La Immaculada de Vilassar de Dalt, formador/assessor en aprenentatge interdisciplinari, membre de l'Equip ICE Amb Sense. Art i Escola de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i membre de l'Equip de Formadors d'Aliances MAGNET de la Fundació Jaume Bofill
- **Rosa Fonts**, dissenyadora gràfica, professora a l'Escola d'Art i Disseny de Tarragona i degana del Col·legi Oficial de Disseny Gràfic de Catalunya
- **Marta Martí**, formadora de professorat a Filosofia 3/18 i col·laboradora del Grup IREF
- **Mireia Freixa**, catedràtica emèrita al Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Cristina Simon**, dissenyadora gràfica i professora de l'Escola Superior de Disseny i Art Llotja i investigadora al Departament d'Arts Visuals i Disseny de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Jacobo Zabalo**, professor al Departament d'Humanitats de la Universitat Pompeu Fabra (UPF) i coordinador i redactor de la secció Arts a *The New Barcelona Post*

L'origen humanístic dels grans sistemes econòmics ens podria donar esperances d'avançar cap a una societat més justa?, Antón Costas

- **Sara Blasi**, presidenta de la Fundació Artur Martorell
- **Martí Carnicer**, economista, president del Patronat de Turisme de la Diputació de Tarragona i membre dels Patronats de la Fundació Apel·les Fenosa i la Fundació Pau Casals
- **Mercè Carreras**, professora al Departament d'Economia (secció Teoria Econòmica) i coordinadora de l'Economia del Bé Comú a la Universitat de Barcelona (UB)
- **Eduard Elosegui**, professor al Departament de Didàctica i Organització Educativa de la Universitat de Barcelona (UB) i cofundador d'Alwa Emprendizaje Social
- **Mercè Franquesa**, secretària general del Cercle d'Economia
- **José Luis Molina**, catedràtic al Departament d'Antropologia Social i Cultural i president de la Comissió d'Ètica en l'Experimentació Animal i Humana (CEEAH) de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)
- **Andreu Morillas**, vicepresident del Patronat, president del Consell Assessor de la Fundació Formació i Treball i membre del Consell Assessor de la Fundació Cercle d'Economia
- **Rosa Nonell**, professora al Departament d'Econometria, Estadística i Economia Aplicada de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Josep Maria Ruiz**, professor al Departament de Filosofia de la Universitat de Girona (UdG)
- **Josep Maria Salrach**, catedràtic emèrit al Departament d'Humanitats de la Universitat Pompeu Fabra (UPF)
- **Isabel Sierra**, doctora en Psicologia especialitzada en salut i benestar social a partir de la connexió entre el coneixement científic i les polítiques públiques

Les humanitats i els sistemes educatius: propostes a Catalunya, l'Estat i altres països, Enric Prats

- **Jaume Ametller**, professor al Departament de Didàctiques Específiques de la Universitat de Girona (UdG) i coordinador del Programa de Millora i Innovació de la Formació de Mestres (MIF)
- **Montserrat Ayats**, directora d'Eumo Editorial i presidenta de l'Associació d'Editors en Llengua Catalana
- **Assumpta Baig**, mestra, exresponsable de Formació de l'Associació de Mestres Rosa Sensat i presidenta de la Fundació Marta Mata

- **Xavier Besalú**, professor al Departament de Pedagogia de la Universitat de Girona (UdG)
- **Sara Blasi**, presidenta de la Fundació Artur Martorell
- **Glòria Bordons**, professora al Departament d'Educació Lingüística i Literària de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Núria Carrillo**, membre de l'equip del Centre de Recursos Pedagògics Específics de Suport a la Innovació i la Recerca Educativa (CESIRE) (àmbit lingüístic)
- **Àngel Domingo**, mestre i membre de la Comissió Executiva de l'Associació de Mestres Rosa Sensat
- **Jaume Funes**, psicòleg, educador i periodista
- **Francesc Imbernón**, catedràtic al Departament de Didàctica i Organització Educativa de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Vicenç Llorca**, filòleg, poeta, assagista i tècnic assessor al Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya
- **Francina Martí**, presidenta de l'Associació de Mestres Rosa Sensat
- **Elvira Martí**, membre de l'equip del Centre de Recursos Pedagògics Específics de Suport a la Innovació i la Recerca Educativa (CESIRE) (àmbit social i cultural)
- **Àlex Matas**, professor al Departament de Filologia Hispànica, Teoria de la Literatura i Comunicació de la Universitat de Barcelona (UB)
- **Vicenç Pagès**, escriptor, professor i crític literari
- **Montserrat Peláez**, membre de l'equip del Centre de Recursos Pedagògics Específics de Suport a la Innovació i la Recerca Educativa (CESIRE) (àmbit d'educació infantil)
- **Jaume Ríos**, cap de Projectes d'Innovació Educativa i director editorial de l'Editorial Teide
- **Eduard Vallory**, president del Centre Unesco de Catalunya, director d'Escola Nova 21 i patró de l'Institut d'Humanitats de Barcelona
- **Conrad Vilanou**, professor al Departament de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Barcelona (UB)

Humanitats, dret i política democràtica al segle XXI, Josep Joan Moreso

- **Berta Barbet**, professora al Departament de Ciència Política i de Dret Públic de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)
- **Arseni Gibert**, exsenador per Girona, extinent d'alcalde de l'Ajuntament de Lloret de Mar i expresident de l'Autoritat Catalana de la Competència (ACCO)
- **Esther Giménez-Salinas**, directora de la Càtedra de Justícia Social i Restaurativa de la Fundació Pere Tarrés

- **Jaume Lanaspà**, president de l'Oficina del Club de Roma i representant de "la Caixa" a l'Organització Internacional per a les Migracions (OIT)
- **Pablo Salvador**, advocat i catedràtic al Departament de Dret de la Universitat Pompeu Fabra (UPF)
- **Gemma Ubasart**, vicedegana acadèmica i de comunicació de la Facultat de Dret i professora a l'Àrea de Ciència Política de la Universitat de Girona (UdG)

06. Annexos

Bibliografia

Sentit i valor de les humanitats al llarg de la història, Pedro Olalla

Libres

- *La tradición humanista en Occidente*, Alan Bullock (1989)
- *El cultivo de la humanidad. Una defensa clásica de la reforma en la educación liberal*, Martha Nussbaum (2005)
- *Contra el hambre y la guerra*, Arcadi Oliveres (2005)
- *Diez palabras clave en ética*, Adela Cortina (directora) (2008)
- *La economía del bien común*, Christian Felber (2012)
- *Historia menor de Grecia. Una mirada humanista sobre la agitada historia de los griegos*, Pedro Olalla (2012)
- *Grecia en el aire. Herencias y desafíos de la antigua democracia ateniense vistos desde la Atenas actual*, Pedro Olalla (2015)
- *El viejo futuro de la democracia*, Pedro Olalla (2017)
- *De senectute política: carta sin respuesta a Cicerón*, Pedro Olalla (2018)

L'ensenyament futur del passat històric, Joan Santacana

Libres

- *Theories of Culture in Postmodern Times*, Marvin Harris (1999)
- *The App Generation*, Howard Gardner i Katie Davis (2013)
- *El patrimonio cultural inmaterial y su didáctica*, Joan Santacana i Nayra Llonch (2015)
- *La ciencia que no se aprende en la red*, Joan Santacana, Victoria López Benito i Tània Martínez Gil (2017)
- *La evaluación de las apps en el patrimonio cultural*, Joan Santacana, Mikel Asensio, Victoria López i Tània Martínez (2018)

Articles

- "Flipped classroom, aplicadas a ciencias sociales" (*Iber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*) (2018)
- "The Decline of Historical Thinking", Eric Alterman (*The New Yorker*) (2019)

06. Annexos

El valor formatiu de la literatura al segle XXI, Gemma Lienas

Llibres

- *Jane Eyre*, Charlotte Brontë (1847)
- *Madame Bovary*, Gustave Flaubert (1857)
- *La Regenta*, Leopoldo Alas "Clarín" (1884)
- *The picture of Dorian Gray*, Oscar Wilde (1890)
- *Solitud*, Víctor Català (1904-1905)
- *Angst*, Stefan Zweig (1920)
- *Story of a Real Man*, Boris Polevoy (1947)
- *Fahrenheit 451*, Ray Bradbury (1953)
- *Lord of the Flies*, William Golding (1954)
- *La plaça del Diamant*, Mercè Rodoreda (1962)
- *Rayuela*, Julio Cortázar (1963)
- *Últimas tardes con Teresa*, Juan Marsé (1966)
- *Grammatica della fantasia. Introduzione all'arte di inventare storie*, Gianni Rodari (1973)
- *La Vie devant soi*, Romain Gary (pseudònim: Émile Ajar) (1975)
- *La distinction. Critique social du jugement*, Pierre Félix Bourdieu (1979)
- *L'hora violeta*, Montserrat Roig (1980)
- *The Bean Trees*, Barbara Kingsolver (1988)
- *Ex Libris: Confessions of a Common Reader*, Anne Fadiman (1998)
- *How to Read and Why*, Harold Bloom (2000)
- *The New Brain: How the Modern Age is Rewiring Your Mind*, Richard Restak (2003)
- *On Intelligence: How a New Understanding of the Brain will Lead to the Creation of Truly Intelligent Machines*, Jeff Hawkins (2004)
- *The Year of Magical Thinking*, Joan Didion (2005)
- *La Littérature, pour quoi faire?* Antoine Compagnon (2007)
- *Leer la mente. El cerebro y el arte de la ficción*, Jorge Luis Volpi (2011)
- *Paseos con mi madre*, Javier Pérez Andújar (2011)
- *Episodios de una guerra interminable*, Almudena Grandes (2010-2017)
- *Gracias, Finlandia*, Xavier Mergalejo (2013)
- *La fábrica de las ilusiones: Conocernos más para ser mejores*, Ignacio Morgado (2015)
- *Leer contra la nada*, Antonio Basanta (2017)
- *Neuroeducación: Sólo se puede aprender aquello que se ama*, Francisco Mora (2017)
- *Yonquis de las letras*, Jorge Comensal (2017)

06. Annexos

- *Specchi nel cervello. Come comprendiamo gli altri dall'interno*, Giacomo Rizzolatti (2019)

Articles

- "Fiction: Simulation of Social Worlds", Keith Oatley (*Trends in Cognitive Sciences*) (2016)

El valor de la cultura grecollatina en el context de la postmodernitat, Raül Garrigasait

Llibres i informes

- *Iliada*, Homer (segle VIII aC)
- *Antígona*, Sòfocles (442 aC)
- *Odes*, Horaci (segle I aC)
- *Morgenröthe. Gedanken über die moralischen Vorurtheile* ('Aurora. Reflexions sobre els prejudicis morals'), Friedrich Nietzsche (1879-1881)
- *The Golden Bough: A Study in Comparative Religion*, James George Frazer (1890)
- *Reflections on the painting and sculpture of the Greeks: with instructions for the connoisseur, and an essay on grace in works of art*, Johann Joachim Winckelmann (1765)
- *Consells sobre política. A un governant incompetent*, Plutarc (pròleg, traducció i notes de Montserrat Noguera, 2011)
- *El gos cosmopolita i dos espècimens més*, Raül Garrigasait (2012)
- *How to be a stoic. Using Ancient Philosophy to Live a Modern Life*, Massimo Pigliucci (2017)
- *The Future of Jobs*, Fòrum Econòmic Mundial (2018)
- *Els fundadors. Una història d'ambició, clàssics i poder*, Raül Garrigasait (2020)

Implicacions originàries del nostre saber: humanitats, filosofia i ciència, Rafael Argullol

Llibres

- *Elogi d'Helena*, Gòrgies (404 aC)
- *Ètica a Nicòmac*, Aristòtil (349 aC)
- *Prometeus*, Johann Wolfgang von Goethe (1789)
- *Faust*, Johann Wolfgang von Goethe (1808 i 1832)
- *Frankenstein*, Mary Shelley (1818)
- *Menschliches, Allzumenschliches. Ein Buch für freie Geister* ('Humà, massa humà. Un llibre per a pensadors lliures'), Friedrich Nietzsche (1878)
- *Die Welt von Gestern* ('El món d'ahir'), Stefan Zweig (1942)
- *El arco y la ira*, Octavio Paz (1972)

06. Annexos

- *Leopardi. Infelicidad y titanismo*, Rafael Argullol (1984)
- *The Darkening Age: The Christian Destruction of the Classical World*, Catherine Nixey (2018)

Òperes

- *L'Orfeo*, Claudio Monteverdi i Alessandro Striggio (1607)
- *L'enigma di Lea*, Benet Casablanca i Rafael Argullol (2019)

Una educació humanista i científica al servei de la sostenibilitat ambiental, Anna Maria Geli

Llibres i informes

- *Le Discours de la méthode*, René Descartes (1637)
- *Silent Spring*, Rachel Carson (1962)
- *The Limits to Growth*, Massachusetts Institute of Technology (1972)
- *Informe Brundtland*, Nacions Unides (1987)
- *In the Mirror of the Past*, Iván Illich (1992)
- *Le trésor des savoirs oubliés*, Jacqueline de Romilly (1999)
- *Ecologia viscuda*, Jaume Terradas (2010)
- *La silicolonisation du monde - l'irrésistible expansion du libéralisme*, Éric Sadin (2016)
- *Tercer informe sobre el canvi climàtic a Catalunya*, Generalitat de Catalunya i Institut d'Estudis Catalans (2016)
- *Lettre ouverte aux animaux (et à ceux qui les aiment)*, Frédéric Lenoir (2017)

Articles

- "Contra el pesimismo", Antonio Gramsci (*L'Ordine Nuovo*) (1923)

Declaracions

- *La Carta de Belgrad: un marc general per a l'educació ambiental* (1975)
- *Declaració de la Conferència de Tbilisi sobre Educació Ambiental* (1977)
- *Declaració de la Conferència de Rio sobre Medi Ambient i el Desenvolupament* (1992)
- *Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni* (2000)
- *Declaració de la Conferència de Johannesburg sobre Desenvolupament Sostenible* (2002)
- *Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible* (2015)

Com integrar els valors humanístics i la intel·ligència artificial: propostes de futur, Ulises Cortés

Llibres i informes

- *Apologia de Sòcrates*, Plató (399 aC)

06. Annexos

- *El enemigo conoce el sistema: manipulación de ideas, personas e influencias después de la Economía de la atención*, Marta Peirano (2019)

- *Ethics Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence*, Grup d'Experts d'Alt Nivell en Intel·ligència Artificial, Comissió Europea (2019)

- *White Paper on Artificial Intelligence: a European approach to excellence and trust*, Comissió Europea (2020)

Articles i entrevistes

- "La mayoría de usuarios de Internet son mirones que no hacen nada", entrevista de Jordi Pérez a Ricardo Baeza-Yates (*El País*) (2019)

Pel·lícules

- *Do the Right Thing*, Spike Lee (1989)

Declaracions

- *Declaració Universal dels Drets Humans* (1948)
- *Declaració d'Asilomar* (1975)

Una visió humanística dels reptes del present, Marina Garcés

Llibres

- *Oratio de hominis dignitate* ('Discurs sobre la dignitat de l'home'), Pico della Mirandola (1486)
- *Se questo è un uomo*, Primo Levi (1947)
- *The Outdatedness of Human Beings (vol. I i II)*, Günther Anders (1956)
- *An Aesthetic Education in the Era of Globalization*, Gayatri Spivak (2012)
- *Humanitats en acció*, direcció de Marina Garcés en col·laboració amb l'Institut d'Humanitats de Barcelona (2019)
- *Higher Education in the World 7: Humanities and Higher Education: Synergies between Science, Technology and Humanities*, Global University Network for Innovation (GUNi) (2019)

Els continguts mediàtics, els processos d'internet i els valors humanístics, Genís Roca

Llibres

- *Las culturas fracasadas. El talento y la estupidez de las sociedades*, José Antonio Marina (2010)
- *La resistencia íntima. Ensayo de una filosofía de la proximidad*, Josep Maria Esquirol (2015)
- *La crisi digital. Lliçó inaugural de la Facultat de Lletres de la UdG*, curs 2016-2017, Genís Roca (2019)
- *#FakeYou: Fake news y desinformación*, Simona Levi (2019)

06. Annexos

Articles

- "The Industrial Era ended, and so will the Digital Era", Greg Satell (*Harvard Business Review*) (2018)
- "Ai, la Universitat!", Genís Roca (*VIA Empresa*) (2019)

Gaudir de l'art, la cultura i la filosofia al llarg de la vida, Eulàlia Bosch

Llibres

- *Gòrgies*, Plató (388 aC - 385 aC)
- *The Lesson of the Master*, Henry James (1888)
- *The Tao of Physics*, Fritjof Capra (1975)
- *El collar del neandertal*, Juan-Luis Arsuaga (1999)
- *La mujer justa*, Sándor Márai (2005)
- *Solo Andata*, Erri de Luca (2005)
- *A Time for New Dreams*, Ben Okri (2011)

Pel·lícules

- *Jonas qui aura 25 ans en l'an 2000*, Alain Tanner (1976)

L'origen humanístic dels grans sistemes econòmics ens podria donar esperances d'avançar cap a una societat més justa?, Antón Costas

Llibres

- *The Theory of Moral Sentiments*, Adam Smith (1759)
- *The Wealth of Nations*, Adam Smith (1776)
- *The Great Transformation*, Karl Polanyi (1944)
- *Capitalism and Freedom*, Milton Friedman (1962)
- *A Theory of Justice*, John Rawls (1971)
- *Industrialización en España: entusiasmos, desencantos y rechazos: ensayos en homenaje al profesor Fabián Estapé*, Antón Costas i Ernest Lluch (1997)
- *The Wealth and Poverty of Nations: Why Some Are So Rich and Some So Poor*, David S. Landes (1998)
- *Il capitalismo ha i secoli contati*, Giorgio Ruffolo (2008)
- *Fault Lines: How Hidden Fractures Still Threaten the World Economy*, Raghuram Rajan (2010)
- *Thinking, Fast and Slow*, Daniel Kahneman (2011)
- *A Culture of Growth: The Origins of the Modern Economy*, Joel Mokyr (2016)
- *The Infidel and the Professor*, Dennis C. Rasmussen (2017)
- *The Value of Everything: Making and Taking in the Global Economy*, Mariana Mazzucato (2018)
- *The Third Pillar: How the State and Markets are leaving Communities Behind*, Raghuram Rajan (2019)

06. Annexos

- *People, Power and Profits: Progressive Capitalism for an Age of Discontent*, Joseph Eugene Stiglitz (2019)
- *The Narrow Corridor*, Daron Acemoglu i James A. Robinson (2019)

Articles

- "I discovered the rest of America on my summer holiday. Driving across the US gave me a different perspective on the American economy", Lawrence Summers (*Financial Times*) (2018)
- "Hi ha alternativa, és el capitalisme progressista", Antón Costas (*Barcelona Metròpolis*) (2019)

Pel·lícules

- *Sorry We Miss You*, Ken Loach (2019)

Les humanitats i els sistemes educatius: propostes a Catalunya, l'Estat i altres països, Enric Prats

Llibres i informes

- *Les confessions*, Agustí d'Hipona (segle IV)
- *De sui ipsius et multorum ignorantia*, Francesco Petrarca (1368)
- *Frankenstein*, Mary Shelley (1818)
- *The Two Cultures*, Charles Percy Snow (1959)
- *The Structure of Scientific Revolutions*, Thomas S. Kuhn (1962)
- *Apocalittici e Integrati*, Umberto Eco (1964)
- *Apprendre à être. Vers un humanisme scientifique*, Edgar Faure (1972)
- *La condition postmoderne*, Jean François Lyotard (1974)
- *Sistemas educativos de hoy*, José Luis García Garrido (1993)
- *Regeln für den Menschenpark*, Peter Sloterdijk (1999)
- *The Three Cultures*, Jerome Kagan (2009)
- *L'utilità dell'inutile*, Nuccio Ordine (2013)
- *Il femminismo post umano*, Rosi Braidotti (2014)
- *Rethinking Education. Towards a global common good*, Unesco (2015)
- *PISA*, OCDE (2015)
- *Trends Shaping Education*, OCDE (2016)
- *L'escola importa*, Enric Prats (2019)
- *Eurydice*, Comissió Europea (2017, 2018, 2019)

06. Annexos

Humanitats, dret i política democràtica al segle XXI, Josep Joan Moreso

Llibres

- *El Polític*, Plató (segle IV aC)
- *Les Lleis*, Plató (segle IV aC)
- *Política*, Aristòtil (segle IV aC)
- *Ètica a Nicòmac*, Aristòtil (segle IV aC)
- *Pro Aulo Cluentio*, Marc Tul·li Ciceró (66 aC)
- *Digest*, Gnaeus Domitius Annius Ulpianus (530-533)
- *The Princess Casamassima*, Henry James (1886)
- *The Great Gatsby*, Francis Scott Fitzgerald (1925)
- *A Theory of Justice*, John Rawls (1971)
- *The Machiavellian Moment*, John Greville Agard Pocock (1975)
- *The Fragility of Goodness*, Martha Nussbaum (1986)
- *Ambrogio Lorenzetti: The artist as political philosopher*, Quentin Skinner (1986)
- *Love Knowledge*, Martha Nussbaum (1990)
- *Justice: What's the Right Thing to Do?*, Michael J. Sandel (2009)
- *The Monarchy of Fear: A Philosopher Looks at Our Political Crisis*, Martha Nussbaum (2018)
- *Tierra Alta*, Javier Cercas (2019)

Articles

- "Two concepts of Liberty", Isaiah Berlin (*Clarendon Press*) (1958)
- "Aristotelian Social Democracy", Martha Nussbaum (*Liberalism and the Good*, Routledge) (1990)
- "Gatsby and Tort", Robin West (*Georgetown Law Faculty Publications and Other Works*) (2015)

Futur de l'educació: residualització o reconciliació amb les humanitats,

Francesc Pedró

Llibres i informes

- *Política*, Aristòtil (segle VI aC)
- *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities*, Martha Nussbaum (2016)
- *The Changing Face of Higher Education: Is There an International Crisis in the Humanities?*, Dennis A. Ahlburg (ed.) (2018)
- *IEA's International Computer and Information Literacy Study (ICILS)* (2018)
- *Driving the skills agenda: Preparing students for the future*. An Economist Intelligence Unit report (2018)
- *Eurydice*, Comissió Europea (2019)

06. Annexos

- PISA, OCDE (2019)
- *Futures of Education: Learning to become*, Unesco (2019)

Articles

- "Introduction: Measuring the impact of arts and humanities research in Europe", Claire Donovan i Magnus Gulbrandsen (*Research Evaluation*, Oxford University Press) (2018)
- "Why Universities Better Invest in the Humanities", Theo D'haen (*European Review*) (2018)
- "Cause of a Crisis: How the Mission of Modern Higher Education Providers Place the Humanities at the Margins. In Challenges and Opportunities in Global Approaches to Education", Jonathan J. Felix (*IGI Global*) (2020)

Servei que les humanitats poden oferir a l'evolució futura de la societat,

Josep Ramoneda

Llibres

- *The Great Transformation*, Karl Polanyi (1944)
- *One Dimensional Man*, Herbert Marcuse (1964)
- *La Condition postmoderne. Rapport sur le savoir*, Jean François Lyotard (1979)
- *Sapiens: A Brief History of Humankind*, Yuval Noah Harari (2011)
- *Homo Economicus, the (lost) prophet of modern times*, Daniel Cohen (2012)

PalauMacaya

Fundació "la Caixa"